

De Saambinder

Kerkelijk weekblad van de Gereformeerde Gemeenten

donderdag 31 oktober 2013

MEDITATIE

De Heere onze gerechtigheid, herdenking kerkhervorming

De herdenking van de kerkhervorming is nauw verbonden met het leven en de zielsworstelingen van Maarten Luther. Ook de dag waarop wij deze grote genadegift van God aan de kerk gedenken, 31 oktober, wijst ons op een gebeurtenis in het leven van Luther. Namelijk het slaan van zijn 95 stellingen aan de deur van Wittenbergs slotkapel, als een getuigenis tegen de praktijken van de roomse afluathandel.

Wanneer wij vragen naar de aard van Luthers zielsbenauwdheid en naar de weg, waarin het Gode behaagde hem in de ruimte van de vrijheid der kinderen Gods te zetten, dan komen wij terecht bij bovenstaande tekst. Met dit woord uit Romeinen 1 vers 17 heeft de

Want de rechtvaardigheid Gods wordt in hetzelfde geopenbaard.

Romeinen 1:17

Heere Luthers knopen ontbonden en zijn banden losgemaakt. De rechtvaardigheid Gods! Zie, voor dit woord heeft Luther gebeefd. Gods rechtvaardigheid is die volmaaktheid Gods, waardoor Hij alle zonden haat en straft.

Als God de zonden niet zou haten en straffen, dan zou Hij ophouden God te zijn. Met al zijn krachten heeft Luther geprobeerd vrede met God te krijgen. Hij kroop zijn knieën kapot, sliep onder de open hemel, biechte op een keer urenlang aan een stuk. Zijn levensvraag werd: Hoe krijg ik een genadig God.

Meer en meer leerde hij het ongenoegzame van zijn betaalmiddelen verstaan. Gedurig kreeg hij zijn penningen terug in zijn zak, zoals Jozefs broeders. En na al zijn worstelen, kermen om behoudenis, zoeken, vragen, wenen en vasten, kwam steeds weer dit ene terug: de rechtvaardigheid Gods. De eisende, wraakvorderende, volmaakte rechtvaardigheid Gods. Wanneer Luther oud geworden is en op deze tijd in zijn leven terugziet, herinnert hij zich nog goed de bittere ogenblikken, waarin hij de vuisten tot God heeft gebald en het met de Heere en Zijn recht niet eens kon worden. Hij schrijft als oude man: 'Ik haatte dat woord gerechtigheid; het vervloekte en verdoemde mij. Ik zei tegen God: houdt U dan nooit op mij te plagen met Uw toorn?'

De rechtvaardigheid Gods, de wet Gods. Deze beide hebben alles met elkaar te maken. Dat verstond ook Luther. In de wet Gods wordt Gods rechtvaardig-

heid zo klaar geopenbaard! Daarom vreesde hij Gods wet niet minder dan Gods rechtvaardigheid. Maar zie, toen bepaalde de Heere hem bij Romeinen 1 vers 17. 'De rechtvaardigheid Gods wordt in hetzelfde geopenbaard.' Een woord dat Luther in geen enkel opzicht verstond. Hoe meer hij op dat woord staarde, des te meer verborgen werd het. Immers, de apostel wil zeggen: de rechtvaardigheid Gods wordt in het Evangelie geopenbaard. Dit was voor Luther onmogelijk. Als er had gestaan: wordt in de wet geopenbaard, dan had hij dit woord toegestemd. Maar welke overeenkomst is er tussen Gods rechtvaardigheid en het Evangelie? Het is dezelfde worsteling, die al Gods gunstgenoten leren kennen. O, dat gedurig weerkerende recht van God, dat blijft eisen, tot de laatste penning is betaald. Met alles wat hun ziel genoten heeft, is hun schuld niet vergeven en het recht Gods niet bevredigd.

Wat missen zij in eigen waarneming? Een gerechtigheid, overvloediger dan die der schriftgeleerden, toegepast aan hun ziel. Zo duurde Luthers strijd, totdat het God behaagde zijn ogen te openen voor de rechte betekenis van Romeinen 1 vers 17. De rechtvaardigheid Gods is hier namelijk niet de rechtvaardigheid die God in Zijn wet eist, maar die Hij in het Evangelie schenkt. Het is de volkomen gerechtigheid Gods in het Evangelie geopenbaard, en aangebracht door Christus. Dit zal Zijn Naam zijn, waarmede men Hem noemen zal: DE HEERE ONZE GERECHTIGHEID (Jer. 23). Als oude man schrijft hij over 'de poort van het paradijs' die hem toen in zijn torenkamer opening.

Gemeente, wat Maarten Luther niet kon missen, kunnen wij ook niet missen: een gerechtigheid die voor Gods gericht bestaan kan.

O, zoekende ziel, die het leven in eigen hand niet kunt houden, die gerechtigheid wordt in het Evangelie geopenbaard. Die gerechtigheid vloeit uit de wonden en striemen van de gezegende Man van smarten: DE HEERE ONZE GERECHTIGHEID.

Inhoud

- 1 De Heere onze gerechtigheid, herdenking kerkhervorming
- 2 Bullinger, reformator voor heel Europa
- 3 De Heilige Geest (22)
- 4 Calvijns brief aan Sadoletus
- 5 Even maar...
- 6 De brief aan de Galaten
- 7 Het tegenwicht van Melanchton
- 8 Bijbelgebruik in onze gemeenten (2)
- 9 Herdenkingsbijeenkomst 40 jaar evangelisatie Tilburg
- 10 Generale Synode 2013 (5)
- 11 Verhalen van vroeger Drie mannen zoeken u
- 11 Boeknieuws
- 12 Kerknieuws
- 14 Berichten
- 15 Kerkdiensten

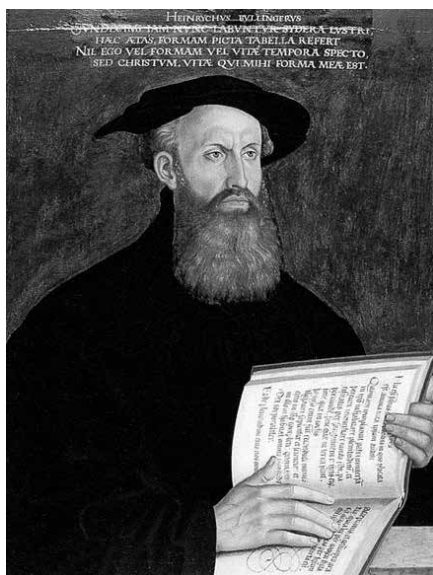
Bullinger, reformator voor heel Europa

Heinrich Bullinger, opvolger van de Zwitserse kerkhervormer Zwingli, had een groot aandeel in de verbreding van de gereformeerde leer in Europa. Zijn invloed reikte ver, en daarom is het onterecht genoemd dat hij later veel minder aandacht kreeg dan Luther, Zwingli en Calvijn.

Op de Zwingliplatz, het pleintje naast Zwingli's kerk in Zürich, is hoog in de muur een gevelsteen te zien. Daarop staat dat dit het Pfarrhaus (pastorie) is waar Bullinger tientallen jaren woonde. Toen hij met zijn gezin in dit grote huis verbleef, vonden ook zijn ouders er onderdak, evenals de weduwe en kinderen van Zwingli, studenten, vluchtelingen en andere gasten. Donkere wolken drijven over de 900 jaar oude kerk aan het plein, de Grossmünster. Naast de hoofdingang staat een beeld van Bullinger. In dit bedehuis preekte hij meer dan zevenduizend keer. Net buiten het gebouw werd hij begraven.

Geen monnik

Johann Heinrich Bullinger (1504-1575) was de zoon van een pastoor. Zijn vader, die als geestelijke niet getrouwd mocht zijn, woonde ongehuwd samen. Op vierjarige leeftijd ging Heinrich naar een school waar

Johann Heinrich Bullinger (1504-1575).

alleen Latijn werd gesproken. Hij studeerde daarna in het Duitse Emmerich en Keulen. Toen hij naar Emmerich ging, zorgde zijn vader voor onderdak en kleding. Zijn voedsel moest de jonge student echter bij elkaar bedelen. Dat had een opvoedkundig doel: zo zou hij de arme mensen leren begrijpen.

Bullinger was nauwelijks vijftien toen hij aan de universiteit van Keulen ging studeren. Deze stad werd beheerst door roomse geestelijken, en verschillende kloosterorden hadden er hun centrale vestiging. De Keulse universiteit verbrandde Luthers geschriften openlijk. Maar ook daar werd de gereformeerde leer verbreid. Bullinger bestudeerde de Bijbel en de geschriften van Luther en Melancthon en dat bracht een grote verandering in zijn leven teweeg. Hij werd afgebracht van zijn plan om monnik te worden. In 1522 koos hij voor de Reformatie. Hij werd onderwijzer en vervolgens in 1529 predikant in Bremgarten, het stadje waar hij was geboren. Daar trouwde Bullinger met een vrouw die eerder als non in een klooster had gewoond.

Invloed

Toen de reformator Zwingli in 1531 op 47-jarige leeftijd omkwam tijdens de strijd met roomse Zwitserse kantons, maakten de oude roomse machthebbers het Bullinger onmogelijk zijn werk in Bremgarten voort te zetten. Zo kwam de 27-jarige predikant in Zürich terecht, waar hij al snel tot opvolger van Zwingli als antistes (hoofdpredikant) werd benoemd.

Zwingli had in Zürich veel veranderingen bewerkstelligd. De Reformatie was echter nog pril en niet alle stadsbewoners waren er blij mee. Bullinger bracht stabiliteit. Hij heeft de stad zelden meer verlaten, maar zijn invloed reikte tot ver buiten de Zwitserse grenzen. Hij had contacten in een groot deel van Europa en speelde vaak een bemiddelende rol.

'Voor zeer velen wien het om waarheid te doen was, die naar de weg des heils hadden leren vragen en het goede voor Jeruzalem zochten, was Bul-

Op de Zwingliplatz, het pleintje naast Zwingli's kerk in Zürich, is hoog in de muur een gevelsteen te zien. Daarop staat dat dit het Pfarrhaus (pastorie) is waar Bullinger tientallen jaren woonde.

linger de godgeleerde die hen diende met raad', schreef ds. W. den Hengst. 'Met mensen van allerlei rang en stand, met theologen en particuliere gelovigen, met magistraatspersonen en vorsten onderhield de Züricher hervormer een levendige correspondentie'. Zijn preken waren eenvoudig en pakkend, 'mild in het vertroosten en streng in het vermaan'.

Hij had veel contact met Farel en Calvijn, predikanten in Genève. Verschillen van inzicht stonden die vriendschap niet in de weg. Samen met Calvijn stelde Bullinger in 1549 de Consensus Tigurinus op, waarmee ze de geschillen binnen de Zwitserse kerken over het Heilig Avondmaal wilden beslechten.

Geschriften

Bullinger preekte zes tot acht keer per week. Er bleven meer dan zeventuizend preken van hem bewaard. De veelzijdige reformator organiseerde het onderwijs, publiceerde een krant, schreef zo'n 130 boeken en traktaten en verzond duizenden brieven.

Het Instituut voor Zwitserse Reformatiegeschiedenis is al tientallen jaren bezig Bullingers priegelige handschrift te ontcijferen en zijn brieven uit te geven. Elke bundel bevat de correspondentie van één jaar. De Theologische Verlag Zürich publiceerde afgelopen voorjaar de vijftiende bundel (746 bladzijden), met 261 brieven uit 1545.

Caspar Olevianus was een van Bullingers leerlingen en maakte gebruik van diens geschriften toen de Heidelbergse Catechismus werd opgesteld. Zelf schreef Bullinger ook een belijdenisgeschrift: de Tweede Helvetische Confessie (1566), die in meerdere landen als leidraad werd aanvaard. Ds. Den Hengst noemde het 'het voorname van alle gereformeerde belijdenisgeschriften'. Prof. dr. M. te Velde

De Geest der beloften

nam een vertaling ervan op in de bundel "Confessies. Gereformeerde geloofsverantwoording in zestiende-eeuws Europa" (2009).

Bullinger verzorgde ook een meerdelig overzicht van de geschiedenis van de kerkhervorming. Hij richtte zich daarbij niet op allerlei menselijke factoren die een rol gespeeld kunnen hebben, maar zag de Reformatie in de eerste plaats als Gods ingrijpen om de kerk van dwalingen te zuiveren en terug te voeren naar Zijn Woord.

Volgens Bullinger wilde de Roomse Kerk geen hervorming. Op het concilie van Trente ging het er volgens hem net zo aan toe als in het Sanhedrin waarvoor de Heere Jezus Zich moest verantwoorden: de veroordeling van de hervormingsgezinden stond van tevoren al vast.

VOC-schepen

In de Nederlanden werd Bullinger vooral bekend door zijn "Huysboec": vijf series van tien preken. Ook hieruit bleek weer zijn grote belesenheid: er komen 512 citaten van kerkvaders in voor, waaronder 265 van Augustinus. Het Huysboec ging mee op de schepen van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, waar de ziekentroosters het gebruikten.

In 2002 en 2006 verscheen een nieuwe, tweedelige Nederlandse vertaling van de 101 preken die Bullinger over het boek Openbaring hield. Zijn preken dienden tot troost en bemoediging van de kerk, die in de periode na de Reformatie zwaar vervolgd werd.

Rond 1564 werd de Zürichse predikant aangetast door de pest. Zijn vrouw, die hem verzorgde, overleed aan de ziekte. In een korte periode stierven ook zeven van zijn elf kinderen en verschillende kleinkinderen. Bullinger overleefde de epidemie, maar was erg verzwakt. Toch heeft hij zijn werk nog ruim tien jaar mogen voortzetten.

In de wetenschap dat zijn einde naderde, riep hij alle predikanten en onderwijzers uit de stad in augustus 1575 bij elkaar. Hij riep hen op de eenheid te bewaren en getrouw te blijven aan hun roeping. In het gebed waarmee hij besloot, vergat hij zijn vijanden niet.

Drie weken later overleed Heinrich Bullinger. Een aantal van zijn geschriften werd tientallen keren herdrukt. Zo bleef zijn invloed op de verbreiding en doordenking van de reformatorische leer bestaan.

'Opdat de zegening van Abraham tot de heidenen komen zou in Christus Jezus, en opdat wij de belofte des Geestes verkrijgen zouden door het geloof'.

Galaten 3:14

Wanneer de apostel hier spreekt over de beloften dan heeft dat betrekking op de beloften van het Evangelie die in Christus Jezus ja en amen zijn. Maar nu gaat de apostel hier die beloften in nauwe betrekking brengen met de Heilige Geest.

De Heilige Geest is natuurlijk samen met de Vader en de Zoon de Auteur van de beloften en als zodanig is de Geest ook de Geest der beloften. Maar de Geest is toch ook op een bijzondere wijze de Geest der beloften wanneer het gaat over de openbaring en toepassing van die beloften in de harten van de kinderen Gods.

In 1 Korinthe 2 gaat de apostel er over spreken wat God weggelegd heeft voor degenen die Hem mogen vrezen. Hij zegt daarvan in 1 Korinthe 2:9 en 10: 'Maar gelijk geschreven is: Hetgeen het oog niet heeft gezien, en het oor niet heeft gehoord, en in het hart des mensen niet is opgeklimmen, hetgeen God bereid heeft dien die Hem liefhebben. Doch God heeft het ons geopenbaard door Zijn Geest; want de Geest onderzoekt alle dingen, ook de diepten Gods'.

De apostel wijst er hier dus op dat de Heilige Geest het is Die, hetgeen God toegezegd heeft aan Zijn gemeente, gaat openbaren in de harten van de Zijnen.

In 1 Korinthe 12 spreekt de apostel over de verscheidene geestelijke gaven die God wil uitdelen aan Zijn gemeente. En dan zegt hij daarvan in 1 Korinthe 12:11: 'Doch deze dingen alle werkt de ene en dezelfde Geest, delende aan een iegelijk in het bijzonder, gelijkerwijs Hij wil'.

En om niet meer te noemen, de Heilige Geest is ook de grote Toepasser van de beloften van het Evangelie aan de harten van Gods kinderen. De apostel zegt daarvan in Romeinen 8:16 en 17: 'Dezelve Geest getuigt met onzen geest, dat wij kinderen Gods zijn. En indien wij kinderen zijn, zo zijn wij ook erfgenamen, erfgenamen Gods en mede-erfgenamen van Christus; zo wij anders met Hem lijden, opdat wij ook met Hem verheerlijkt worden'.

Uit dit alles blijkt duidelijk de nauwe band die er is tussen de Geest en de beloften van het Evangelie.

Ermelo, ds. P. Melis

Calvijns brief aan Sadoletus

Op 18 maart 1539 richtte kardinaal Jacob Sadoletus, bisschop van Carpentras (Zuid-Frankrijk), een brief aan de magistraat en de inwoners van Genève. In de brief nodigde hij de stad Genève uit om terug te keren in de moederschoot van de roomse kerk. In de maand augustus van datzelfde jaar beantwoordde Calvijn de brief waarin hij de reformatorische beginselen op voortreffelijke wijze verdedigde. Het gesprek was scherp, maar de toon bleef waardig.

Jacobus Sadoletus

Jacobus Sadoletus was op het hoogtepunt van zijn carrière toen hij deze brief schreef. Hij behoorde tot een van de meest voornamelen leden van het college van cardinalen. Zijn bisschopszetel Carpentras bevond zich in een rustige uithoek van Frankrijk waar hij alle gelegenheid had om zich aan zijn studie te wijden. Hij hoopte door redelijke geschriften het godsdienstig conflict in Europa te bezweren. Zo schreef hij een verklaring over de Romeinenbrief. Luthers oog was door de Romeinenbrief geopend voor Gods genade, zonder de werken der wet. Sadoletus meende daarentegen dat Paulus ook ruimte geeft aan de vrije wil en de goede werken.

Enige tijd later schreef Sadoletus zijn brief aan de stad Genève en wel op een uitgelezen moment. De prille reformatie van Genève was namelijk in een kritieke fase terechtgekomen.

Begin van de Reformatie in Genève

Onder de bezielende leiding van Guillaume Farel was de stad Genève in

1536 tot de Reformatie overgegaan. Het volk had op 21 mei in een algemene vergadering besloten om voortaan “te leven volgens het Evangelie en het Woord van God.”

In de maand juli van datzelfde jaar was een jonge man van 27 jaar, Johannes Calvijn geheten, in de stad aangekomen, op doorreis naar Straatsburg. Guillaume Farel bezwoer hem met heftige woorden niet verder te reizen maar hem bij te staan in de reformatie van de stad. Calvijn stemde na grote aarzeling toe. Hij had een rooms-humanistische opvoeding gehad en wilde een beroemde wetenschapper worden. Maar in 1533 werd Calvijn krachtdadig tot God bekeerd. Vanaf dat moment werd hij een van de leidende figuren der Reformatie. Frankrijk werd hem al gauw te heet onder de voeten en zo gebeurde het dat hij Genève aandedde.

Reformatie van Genève in de crisis

Het probleem van de stad Genève was dat haar bevolking graag vrij wilde zijn van het Roomse juk maar eigenlijk ook vrij van het Woord van God. De krachtige Bijbelse reformatie stuitte dan al gauw op verzet. Het conflict liep zo hoog op dat Calvijn en Farel op 23 April 1538 gesommeerd werden de stad te verlaten.

Nu was er geen enkele leiding meer, noch rooms noch protestants. Begrijpelijk dat er een chaotische toestand ontstond. In deze verwarde situatie poogde de roomse kerk de afvallige stad weer in de moederschoot terug te brengen. De brief van Sadoletus is een van de belangrijkste pogingen

daartoe. Sadoletus schreef zijn brief in de meest vriendelijke bewoordingen. “Zeer geliefde broeders in Christus, vrede zij u en ons, namelijk de Katholieke Kerk, ons aller moeder...”

De brief had de stadsraad van Genève duidelijk in verlegenheid gebracht. Ook onder de bevolking van de stad was niemand te vinden die hier een afdoend antwoord op zou kunnen geven. Men ging ermee naar het naburige Bern waar de predikant Peter Kuntz adviseerde om Calvijn te vragen. En zo ging er een delegatie naar Staatsburg met het dringende verzoek om hulp. Half augustus nam Calvijn de pen op en in zes dagen schreef hij zijn beroemde antwoord aan Sadoletus.

De beide brieven

De beide brieven spreken voor zich. De brief van Sadoletus wordt gekenmerkt door een verheven stijl overeenkomstig de scholing van die dagen. Calvijn daarentegen schrijft heel direct, recht uit zijn hart vandaan. In de briefwisseling worden twee belangrijke kwesties over het verschil Rome en de Reformatie aangesneden. De eerste kwestie gaat over de ware kerk en de tweede over de rechtvaardigmaking van de zondaar voor God. Calvijn noemt de onverdiende rechtvaardigmaking het belangrijkste verschilpunt tussen Rome en de Reformatie. Hij vindt het aanmatigend wanneer wij, arme zondaren, menen met goede werken de zaligheid te kunnen verdienen. Kenmerkend voor Calvijn is dat er voor Christus en Zijn gerechtigheid moet worden plaatsgemaakt in ons hart. Ik citeer uit zijn brief:

Alle aanmatiging verliezen

“Wij laten de mens aanvagen met de zelfkennis. Niet lichtvaardig of oppervlakkig echter; maar hij moet zijn geweten voor Gods rechterstoel brengen, en wanneer hij dan overtuigd is van zijn zondige toestand, zal hij ook de strengheid bedenken van het vonnis, dat over alle zondaren geveld is. Zo valt hij, vernietigd en verslagen over zijn ellende, ootmoedig voor God neer, laat alle zelfvertrouwen varen, en spreekt zijn ganse verlorenheid uit.

Dan wijzen wij hem op de enige grond van behoud: de barmhartigheid Gods, zoals zij ons in Christus is geopenbaard, want alles, wat tot ons heil dient, is in Hem vervuld. Dewijl dan alle sterfelijke mensen voor God als zondaren veroordeeld liggen, noemen wij Christus onze enige gerechtigheid; met Zijn gehoorzaamheid heeft Hij onze overtredingen uitgedelgd,

Calvijn als voorzitter van de raad van predikanten.

door Zijn offerande Gods toorn verzoend, met Zijn bloed onze smetten uitgewist, door Zijn kruis onze vloek opgeheven, door Zijn dood voor ons genoeg gedaan.

Zo voltrekt zich volgens onze lering, de verzoening des mensen met God; niet door enige verdienste, niet door de waarde onzer werken, doch alleen door vrije genade.”

Verbrijzing van het hart

Volgens Calvijn is de belijdenis van Gods genade niet zomaar een theorie die in de “hersens omfladdert”. Steeds weer benadrukt hij de noodzaak van de verbrijzing van het hart om de onverdiende genade in Christus te kunnen genieten. Zo zegt Calvijn in een preek over Genesis 15: “Het is nodig dat wij in onze harten dodelijk verslagen zijn en dat wij het oordeel van God voelen, Die ons verschrikt om ons geheel wanhopig te maken (...) om te

haken naar het leven, dat onze Jezus Christus aanbiedt door Zijn Evangelie.”

Zijn wij nog Calvinist?

Komt ons calvinisme anno 2013 nog wel overeen met deze grote reformator? Het is goed ons deze vraag te stellen. Soms lijkt men Calvijn liever te citeren, dan de oudvaders. Deze laatsen zouden een stapje terug zijn en de mens en zijn bevinding teveel centraal stellen. Maar is het verschil werkelijk zo groot als men suggereert? Er loopt een duidelijke lijn van Calvijn via de oudvaders naar de Afscheiding als het gaat over het plaatsmakende werk van de Heilige Geest, voorafgaande aan de kennis van Christus.

Afloop

Wat was de uitkomst van deze briefwisseling? Sadoletus gaf de strijd op. Hij besefte terdege dat de kloof Rome/

Reformatie onoverbrugbaar was. Later zou Sadoletus één van de organisatoren worden van het concilie van Trente (1545-1563). Via dit concilie zou hij alsnog een anathema (= vervloekt) over Calvijn en zijn leer van de onverdiende rechtvaardigmaking uitspreken.

De inwoners van Genève hadden nieuw respect gekregen voor hun jonge reformator. Zij wilden beslist niet terugkeren in de schoot van de roomse moederkerk. Calvijn werd in 1540 uitgenodigd om de kerk van Genève opnieuw te leiden. Hij aarzelde. Het leven van rust en studie beviel hem beter dan de hectiek van Genève. Na grote aandrang van zijn vrienden is hij gegaan. Nu begint de lange periode van Calvijns leiderschap over de reformatie in heel Europa met Genève als geestelijk centrum.

Gouda,

ds. G. Clements

Even maar...

Sola scriptura

U weet wel dat dr. M. Luther door Gods wijs beleid heeft mogen zorgen voor de vertaling van de Heilige Schrift in de taal van het Duitse (kerk)volk. Het is niet te zeggen welke zegen en invloed deze vertaling heeft gehad. Het was een vertaling die recht deed aan het sola scriptura, sola gratia en sola fide van de Hervorming. Want hoe krijgen wij deel aan de zaligheid? Als alleen de Schrift norm is, alleen door Gods vrije genade in Christus Jezus, alleen door het middel van de geloofsgave of geloofsplanting van de Heilige Geest.

In 1530 legt Luther verantwoording af van zijn vertaalprincipes. Hij schrijft aan een oude vriend, Wenzeslaus Link, de zogenoemde ‘Sendbrief vom Dolmetschen’. Het is een uitvoerige brief over zijn manier van ‘vertolken’ van Gods Woord vanuit de brontaal in de volkstaal. De aanleiding tot het schrijven was o.a. de vraag waarom hij in Romeinen 3 vers 28 het woord *alleen* had toegevoegd: ‘Wij besluiten dan dat de mens (*alleen*) door het geloof gerechtvaardigd

wordt, zonder de werken der wet’. Luther schrijft, dat hij daarbij de doeltaal voor ogen had. Hij wilde begrijpelijk Duits weergeven. Hij legt uit dat ze heel zorgvuldig te werk gingen. Het is bijvoorbeeld vaak gebeurd dat ze twee tot vier weken een bepaald woord gezocht hebben en het soms niet vonden. (zie dr. M. Luther, Gesamtausgabe, 30. Band, bladzijde 636). Soms konden ze in vier dagen nauwelijks drie regels vertalen. De reformator schrijft: ‘En nu heeft men gemakkelijk commentaar over die paar toegevoegde verklarende letters ‘a-l-l-e-e-n’ alsof er ezels voor een nieuwe deur staan. Terwijl het helemaal overeenkomstig de zin en mening van de tekst en Geest is.’ Overeenkomstig de brontaal dus.

Dan volgt in zijn zendbrief een citaat over één - er zijn er meer - van Luthers vertaalprincipes: ‘Men moet kijken hoe de moeders thuis, de kinderen op de straat en de gewone man op de markt spreken en zó vertalen.’ (blz. 637). Vervolgens worden er enkele voorbeelden gegeven van Luthers vertaalkeuzes.

Het zal waar zijn, dat hij vrijer vertaalde dan onze Statenvertalers. Maar het is op z’n minst onzorgvuldig dat men Luther niet laat uitspreken en hem beoordeelt op dit ene geïsoleerde citaat. Want wat zegt Luther verder in zijn brief? ‘Maar ik heb liever de Duitse taal afbreuk gedaan dan van het Woord afwijken (blz. 640).

Ook is voor het vertalen van Gods Woord nodig: een oprecht, vroom, getrouw, ijverig, Godvrezend, christelijk, geleerd, ervaren en geoefend hart. Iemand die niet een oprecht christen is kan de Schrift niet vertalen.’

Laten we niet langer met dat eerste citaat van Luther op de loop gaan alsof het alleen maar om de doeltaal zou gaan, om het aanpassen aan het publiek, en het tweede citaat verzwijgen. Dat is niet eerlijk! We moeten de hele ‘Sendbrief vom Dolmetschen’ lezen en niet met een ons welgevallige kreet volstaan. Dat doet afbreuk aan het Sola Scriptura van de hervormer.

v. A.

De brief aan de Galaten

Maarten Luther heeft aan de universiteit van Wittenberg veel aandacht gegeven aan de uitleg van de Nieuwtestamentische brieven. Twee brieven hebben zijn bijzondere voorliefde gehad. Beide brieven zijn voor hem in zijn worsteling om de waarheid te verstaan van grote waarde geweest. Allereerst de brief aan de Romeinen. De tekst uit Romeinen 1:17 is door de Heere gebruikt in zijn persoonlijk zielenleven. De andere brief waarvoor hij bijzondere voorliefde had, was de brief aan de Galaten. Hij noemt deze brief: zijn Käthe van Bora.

Al voor 31 oktober 1517 had Luther in Wittenberg een verklaring van deze brief gegeven. Daaruit is in 1519 de eerste uitgave van het boek over de Galatenbrief voortgekomen. In 1531 gaat hij opnieuw college geven vanuit de Galatenbrief. In de voortgaande confrontaties met de roomse dwaalleraren was Maarten scherper en nadrukkelijker geworden. Zo is de tweede en definitieve uitgave van dit boek er gekomen.

Genade alleen

In de Galatenbrief gaat het over genade alleen. In de gemeenten van Galatië waren dwaalleraars gekomen. Na het vertrek van Paulus hadden deze valse apostelen de gemeente zoeken wijs te maken dat het geloof in Christus alleen niet genoeg was. Men zou ook de wetten van Mozes moeten houden aangaande besnijdenis, dagen en inzettingen. Daar stelt Paulus zich scherp tegen te weer. 'Zie, ik, Paulus, zeg u, zo gij u laat besnijden dat Christus u niet nut zal zijn' (Gal 5:2).

Maarten Luther had te strijden tegen roomse dwalingen. In de pauselijke kerk werden allerlei menselijke zaken gesteld als van belang om de genade te verkrijgen. Goede werken, boetedoening, aalmoezen, bedevaarten, missen, het aanroepen van heiligen. Zulke zaken werden geacht te zijn werken van voorbereiding en betamelijkheid. Maarten trekt er scherp tegen ten strijde. Er is er maar Eén ge-

weest Die werken van toebereiding en betamelijkheid heeft verricht en dat is Christus. Hij is een vloek geworden om van de vloek te bevrijden. Zijn gerechtigheid alleen redt.

De wet leidt tot Christus

In dit boek komen wet (tot overtuiging en verootmoediging) en Evangelie (ter openbaring van Christus en bevrijding door het geloof in Hem) op de juiste plaats te staan. En bij Maarten Luther gaat het werk van de wet vooraf aan en is heenleitend tot het werk van het Evangelie.

Maarten Luther legt de brief aan de Galaten grondig uit. Daarbij keert hij zich niet alleen nadrukkelijke tegen roomse dwalingen. Ook geeft hij gefundeerd onderwijs voor het zielenleven. Er zou veel aan te halen zijn uit zijn uitvoerige boek. Een enkele gedachte slechts. Bijvoorbeeld uit zijn uitleg rond de tekst: 'Zo dan, de wet is onze tuchtmeester geweest tot Christus' (Gal. 3:24): 'Daarom is het de eigenlijke bediening der wet om ons schuldig te verklaren, te verootmoedigen, te doden, ter hel te brengen, en ons alles te ontnemen, máár... met dat doel, dat wij gerechtvaardigd worden'.

Centraal stelt de Galatenbrief en dus ook Maarten Luther: gerechtigheid alleen door Christus. Het aannemen van Christus door het geloof is niet slechts een beschouwing, maar 'het is een van God geleerd, gelovig en Goddelijk zien op Christus, hangende aan het kruis voor mijn zonden'.

Onderwijs voor de ziel

Pastoraal is ook wat Luther opmerkt over de strijd tussen vlees en Geest. 'Niemand geve dus de moed op wanneer hij gevoelt dat het vlees van tijd tot tijd nieuwe bestrijdingen tegen de Geest verwekt'. 'Laat dus niemand zich verwonderen of erg bang worden wanneer hij in zijn lichaam deze strijd van vlees en Geest gevoelt, maar hij richte zich op met de woorden van Paulus. Want door deze spreuken troost hij degenen die aangevochten zijn'.

Hij doelt dan op teksten zoals Galaten 5:17: 'Want het vlees begeert tegen den Geest en de Geest tegen het vlees; en deze staan tegen elkander, also dat gij niet doet hetgeen gij wildet'.

Dit boek van Luther is door de eeuwen heen voor velen van Gods kinderen tot onderwijs geweest. Wij vinden het misschien gauw wat moeilijk. Of denken dat het wel erg tegen de roomse dwalingen gericht is. Maar wie zich er toe zet om dit klassieke werk te lezen, kan daarin rijk geestelijk voedsel vinden. Over de rijke Christus voor een arme zondaar.

Geldermalsen,

ds. P. Mulder

Bij Maarten Luther gaat het werk van de wet vooraf aan en is heenleitend tot het werk van het Evangelie.

Het tegenwicht van Melanchton

Krachtig leerde hij de rechtvaardigmaking door het geloof. 't Was voor Maarten Luther ook een bevrijding uit de knagende onzekerheid die de roomse leer met zich meebracht. Maar, met deze parel uit Gods Woord gingen mensen aan de haal. Ze bezoedelden hem door een slordig leven, en dat met een beroep op de christelijke vrijheid. Toen achtte de Wittenbergse reformator Philippus Melanchton het tijd om een krachtig tegenwicht te bieden.

De herontdekking van het Evangelie baande zich een weg door Duitsland. Door de werking van Gods Geest was de Reformatie niet te stuiten. Echter, Luthers woord bleek zo waar te zijn: Waar God Zijn Kerk bouwt, bouwt de duivel zijn kapel ernaast. We kunnen ook aanvullen: De duivel bouwt een kapel in de kerk, net zoals eenmaal de Samaritaan Tobia een kamer kreeg in de tempel (Neh. 13:4-5). En dat is zeker zo gevaarlijk.

Zonder het beven voor God en de belijdenis van schuld heeft het Evangelie geen echte waarde. Dan wordt ook het afsterven aan de zonde gemist.

Misbruik

Van buitenaf wordt de kerk aangevalen en bestreden, van binnenuit wordt ze bedreigd door dwaling in leer en leven. Die dreiging van binnenuit was heel groot in de jaren twintig van de zestiende eeuw. Het zuurdesem van de reformatorische leer had het hele deeg nog niet doorzuurd. Erger nog, de leer van de rechtvaardigmaking door het geloof werd misbruikt.

Luther legde sterke nadruk op de bevrijding door het Evangelie van de vloek van de wet.

Zo sterk was die nadruk dat de blijvende betekenis van de wet soms wat onderbelicht bleef. De vrijheid van de christen was het thema waar Lu-

ther uit leefde. Dat was te begrijpen tegenover de roomse werkeiligheid, waarin hij zo vastgelopen was. Maar, de vrijheid van de christen kan alleen beoefend worden vanuit het leven door het geloof. Wie de worsteling van Luther tegen de zonde en de innerlijke verdorvenheid niet kent, verstaat ook de bevrijdende kracht van het Evangelie niet. Dan kennen we ook niet de hartelijke begeerte om "Hem voortaan te leven" (Heid. Cat. antw. 1).

Kerkvisitatie

Hoe snel wordt de vrijheid van de christen verkeerd uitgelegd, op de manier waartegen Paulus al waarschuwde: "alleenlijk gebruikt de vrijheid niet tot een oorzaak voor het vlees" (Gal. 5:13). Welnu, dit was het probleem waar Philippus Melanchton (1497-1560) mee worstelde. De kerk kwam onder scherpe kritiek te staan van zowel roomse zijde als de kant van de Wederdopers. De slordige levenswandel van veel kerkmensen zorgde zelfs voor een verontrustende kerkverlating.

Melanchton was ervan overtuigd dat de kerk een doorgaande reformatie nodig had. Om dit te bevorderen stimuleerde hij het houden van kerkvisitaties. Johan de Standvastige, keurvorst van Saksen, stond daar achter en gaf in 1527 opdracht voor een visitatieronde. Predikanten en schoolmeesters - ze worden in één adem genoemd - moeten in leer en leven voorbeelden zijn voor het volk, vond de keurvorst. Zo niet, dan moeten ze bestraft worden. Gaat het om ernstige zaken, dan moeten zij zich "onmiddellijk uit onze landen verwijderen." Krasse taal, die iets van de nood van de kerk laat zien. Een slordig leven van ambtsdragers roept bij de tegenstander "opspraak, beschuldiging en ergernis" op, zo schreef de keurvorst.

Boete

Melanchton stelde op zijn beurt een richtlijn voor de kerkvisitaties vast. Het is een goede zaak dat kerkhistoricus H.A. Speelman deze uitvoerige richtlijnen opnieuw heeft uitgegeven,

Melanchton was ervan overtuigd dat de kerk een doorgaande reformatie nodig had.

voorzien van een historische inleiding.

Eén punt trekt bijzonder de aandacht. Dat is de nadruk die de reformator legt op boete en berouw. Hij begint hier zijn visitatieartikelen zelfs mee. Volgens hem wordt er "veel over het geloof georakeld", maar verstaan velen niet wat geloof is, omdat ze niet weten wat boete en berouw is. Melanchton bedoelt hiermee het "waarachtig vrezen en beven voor God." Zonder dit beven voor God en de belijdenis van schuld heeft het Evangelie geen echte waarde. Dan wordt ook het afsterven aan de zonde gemist. En dat was juist het punt wat Melanchton zoveel zorg baarde. Hij trof wel een roemen over genade aan, maar de levenswandel kwam daar niet mee overeen. Met andere woorden, een makkelijk spreken over genade ging samen met een makkelijke levenswandel. Hoe actueel in onze tijd!

Melanchtons 'correctie' kwam hem op kritiek te staan. U brengt ons terug tot de roomse leer van wettische vreze en werkeiligheid, zo klonk het. Maar dat was Melanchtons doel niet. Het ging hem om de waarheid van het geloof en de zuiverheid van het leven. Twee oer-reformatorische zaken die we niet vergeten mogen.

N.a.v. H.A. Speelman, Hoe overleeft de kerk? uitg. Groen, Heerenveen, 2013; ISBN 978 90 8897 009 2; 448 blz.; € 19,95.

Middelburg-C., ds. J.M.D. de Heer

Bijbelgebruik in onze gemeenten

Gelukkig kunnen we uit het CGO-onderzoek over het Bijbelgebruik in onze gemeenten opmaken dat het algemeen gebruikelijk is om aan tafel uit de Bijbel lezen. Vrijwel iedereen (99,4%) doet dat. In ieder geval 's avonds. Daar mogen we dankbaar voor zijn. In andere kerkelijke kringen zou dat wel eens stukken minder kunnen zijn. 's Morgens en 's middags ligt het percentage Bijbellezers onder ons een kwart lager, maar is ook altijd nog behoorlijk hoog.

Driekwart van de gemeenteleden leest de Bijbel door van Genesis tot en met Openbaring, zij het dat de meesten van hen met de christelijke feestdagen of bij andere bijzondere gelegenheden daarvan afwijken. Een op de zeven ondervraagden slaat de geslachtsregisters over. Een op de negen maakt gebruik van een Bijbelleesrooster. De helft leest in principe een heel hoofdstuk, tenzij het erg lang is, de andere helft leest meestal een gedeelte van een hoofdstuk.

Daarbij moet wel geconstateerd worden dat onder jongeren en hoger opgeleiden de gewoonte om de Bijbel van Genesis tot en met Openbaring door te lezen, onder druk staat. Ook lezen zij minder vaak een heel hoofdstuk, maar kiezen eerder voor een korter gedeelte. Gemakkelijk wordt dat onder de tijdsdruk van het moderne leven, een steeds korter gedeelte.

Verder heeft het onmiskenbaar zijn waarde om successievelijk de hele Bijbel door te lezen en daarbij de moeilijker gedeelten niet over te slaan. Ook die behoren immers tot Gods openbaring.

Door het ene Bijbelboek na het andere door te lezen, raakt men vertrouwd met de samenhang van de Bijbelhoofdstukken. Tegelijk kan men zich voorstellen dat in gezinnen met jonge kinderen de meer begrijpelijke Bijbelgedeelten de voorkeur hebben. Zij lezen ook vaker een gedeelte van een hoofdstuk.

Verstaat gij ook?

Onmiskenbaar zijn er allerlei gedeel-

ten in de Bijbel moeilijk te begrijpen. In de Bijbel wordt dat zelf ook genoemd (2 Petr. 3:16). Vandaar dat de vraag gesteld kan worden: 'Verstaat gij ook hetgeen gij leest?' Waarbij uiteraard het verstaan van Gods Woord verschillende dimensies heeft. Wanneer het gelezen Bijbelgedeelte onduidelijk is, raadpleegt 40 procent veelal andere bronnen. De helft doet dat slechts zelden en zo'n 10 procent doet dat nooit.

De kanttekeningen bij de Statenvertaling gelden daarbij als het belangrijkste hulpmiddel. Niet minder dan driekwart maakt daar gebruik van. Daar kunnen we dankbaar voor zijn. De kanttekeningen getuigen immers van het diepe theologische en geestelijke inzicht van onze statenvertalers. Een op de drie ondervraagden maakt ook wel gebruik van een Bijbelcommentaar. In een op de drie gezinnen wordt regelmatig aan tafel doorgepraat over het gelezen Bijbelgedeelte. Bij een op de tien gebeurt dat nooit. De rest (58%) doet dat soms.

Uiteraard moet ook de vraag gesteld worden: wat laat het Bijbellezers na? Jeremia kon zeggen: 'Als Uw woorden gevonden zijn, zo heb ik ze opgegeten en Uw woord is mij geweest tot vreugde en tot blijdschap mijns har-

'Het is onze stellige overtuiging dat onze jonge mensen niet worden vastgehouden door hun een nieuwe, eigentijdse vertaling te geven, maar veeleer door ze onder beding van Gods zegen liefde en eerbied bij te brengen voor Woord zoals dat ons is gegeven in de Statenvertaling. Waarbij het goed is dat ze reeds van hun kinderjaren af bekend raken met het specifieke taalveld zoals dat in de Statenvertaling gevonden wordt. Hetgeen middellijk zou kunnen bijdragen om hen te wapenen tegen de al maar sterkere tijdgeest, die onze jeugd vervreemdt van Gods Woord en van de leer en van de belijdenis van onze vaders.'
(Uit het rapport van de Generale Synode in 2007)

ten' (Jer. 15:16). In het CGO-onderzoek zegt iets meer dan een op de zes ondervraagden dat men in de loop van de dag of in de daarop volgende dagen vaak nadenkt over het gelezen Bijbelgedeelte. Voor ruim driekwart geldt dat zij dit af en toe doen.

Ruim 40 procent is van mening dat het Bijbellezen van het afgelopen jaar hen geestelijk verrijkt heeft. Een iets groter deel vindt dat dat enigszins het geval is, terwijl 10 procent met nee antwoordt. Daarbij is het uiteraard de vraag wat we hier nu precies onder geestelijke verrijking moeten verstaan. Het is erg wanneer mensen die jarenlang trouw in de Bijbel gelezen hebben, moeten zeggen dat het

Uiteraard moet ook de vraag gesteld worden: wat laat het Bijbellezers na?

Woord hen nooit werkelijk geraakt heeft. Maar de Bijbel spreekt ook over mensen die menen rijk en verrijkt te zijn, maar niet weten dat zij zijn ellendig, jammerlijk, arm, blind en naakt (Openb. 3:17).

Bijbelvertaling

Verder is gevraagd naar de Bijbelvertaling die men gebruikt. Bijna iedereen (96,5%) gebruikt de Statenvertaling. Een kwart (24%) gebruikt ook de Herziene Statenvertaling. Andere Bijbeluitgaven zoals de Nieuwe Bijbelvertaling (3,5%) of Het Boek (2,8%) worden weinig gebruikt.

Vraag je naar de Bijbelvertaling die de voorkeur heeft, dan kiest 83 procent voor de Statenvertaling, 16 procent voor de Herziene Statenvertaling en een enkeling voor een andere vertaling.

De Statenvertaling heeft duidelijk een dominerende positie in de Gereformeerde Gemeenten, maar er is onmiskenbaar ook een groep die de voorkeur geeft aan de Herziene Statenvertaling. Jongeren en hoger opgeleiden hebben vaker dan anderen een voorkeur voor de HSV. Gemak-

kelijk kan dat een splijtzwam in onze gemeenten worden. De generale synode heeft zich immers opnieuw onduidelijk uitgesproken voor het gebruik van de Statenvertaling.

Het is erg wanneer mensen die jarenlang trouw in de Bijbel gelezen hebben, moeten zeggen dat het Woord hen nooit werkelijk geraakt heeft.

Nu berust onze grote waardering voor de Statenvertaling - als het goed is - niet op een voorliefde voor verouderde woorden. Het is daarom terecht dat de GBS op nadrukkelijk verzoek van onze synode bezig is met een beperkte taalkundige herziening. Woorden die volstrekt in onbruik zijn geraakt of een heel andere betekenis hebben gekregen, kunnen immers beter worden vervangen. Alles bij elkaar genomen zijn dat er inmiddels heel wat.

Het is niet moeilijk daarvan voorbeel-

den te geven. Het woord "onnozel", dat nu een negatieve klank heeft, betekende in de 17e eeuw "onschuldig". Nu is het eigenlijk oneerbiedig om het woord "onnozel" op Christus toe te passen (Hebr. 7:26). Evenzo zijn er allerlei ingewikkelde naamvalsconstructies die vervangen zouden moeten worden. Dat zal de duidelijkheid en de leesbaarheid van onze statenbijbel zeker ten goede komen.

De voorkeur die men heeft voor een bepaalde Bijbelvertaling werkt ook door in allerlei andere dingen. Mensen die voorkeur hebben voor de HSV lezen, blijktens het onderzoek, aan tafel vaker een gedeelte van een Bijbelhoofdstuk dan een heel hoofdstuk. Zij lezen vaker voor zichzelf uit de Bijbel en menen ook vaker dat het Bijbellezers hen geestelijk verrijkt heeft. Overigens zijn mensen die de voorkeur geven aan nog een andere vertaling (Nieuwe Bijbelvertaling, Het Boek etc.) nog sterker van mening dat het Bijbellezers hen geestelijk verrijkt heeft. Dat geeft helaas wel te denken. *(wordt vervolgd)*

Apeldoorn,

C.S.L. Janse

Herdenkingsbijeenkomst 40 jaar evangelisatie Tilburg

Evangelist H.J. van den Boogaart leest ter opening van de herdenkingsbijeenkomst t.g.v. 40 jaar evangelisatie in Tilburg op 12 oktober Deuteronomium 8, waarna iedereen hartelijk welkom wordt geheten.

Er is veel gepasseerd in 40 jaar. N.a.v. het gelezen Schriftgedeelte wijst hij op de wonderlijke verlossing van Israël uit Egypte door de Heere. Eén ding valt op in de woestijnreis: de trouw van de eeuwige Verbondsgod tegenover een ontrouw volk Israël. Zo is Hij de Getrouwe geweest en kwam met Zijn Woord naar Tilburg.

Ds. W.J. Karels mediteert over Numeri 33:28, 29 en 30 waar wordt gesproken over de plaatsen Mithka,

Hásmona en Moséroth. Het is zoet om de Middelaar te kennen. Wij moeten heilig rekenen en zien op Gods almacht en trouw en rekening houden met Zijn soevereiniteit. Deel te krijgen aan Zijn bloed geeft verbondenheid aan de Middelaar en aan elkaar. De Heere zal Zelf voor Zijn vrucht zorg dragen. Namens de bezoekers van het inloopcentrum wordt een schilderij overhandigd dat de zaaier die uitging om te zaaien voorstelt. Mevrouw Burghout laat in dichtvorm 40 jaar kleine kerkgeschiedenis in Tilburg voorbijtrekken. Uiteindelijk blijft er maar één ding over: Geloofd zij God met diepste ontzag. Als laatste sprak de heer A. van Hartingsveldt als voorzitter van de Classicale Evangelisatiecommissie

Inloopcentrum 'Het Kruispunt'

een dankwoord. Onze grondhouding moet Psalm 116 zijn: "Wat zal ik met Gods gunsten overlaân, Dien trouwe HEER' voor Zijn genâ vergelden?" Na het zingen van Psalm 116:7 en 8 werd geëindigd met dankgebed.

PR commissie Tilburg

Uit de Generale Synode 2013

Evangelisatie

“In het evangelisatiewerk ervaren wij het als een wonder wanneer er een mens bekeerd wordt, maar óók reeds als een wonder wanneer je in deze westerse wereld mensen tegen mag komen, die voelen dat ze bekeerd moeten worden” zei ds. A. Schreuder bij de bespreking van het rapport van het Deputaatschap voor Evangelisatie.

Het is voor het deputaatschap een worsteling om in deze gesecculariseerde, multiculturele samenleving mensen te bereiken én vast te houden. Geprobeerd wordt om de drempel zo laag mogelijk te laten zijn en toch duidelijk herkenbaar te blijven voor onze gemeenten. Het werk op de evangelisatieposten mag zijn voortgang hebben. Onze evangelisten staan op vaak eenzame en zware posten. Daarom wordt vanuit de synode de suggestie aan het deputaatschap gedaan om de evangelisten maandelijks een vrije zondag te geven. Veel waardering is er ook voor al het werk dat de vele vrijwilligers doen op plaatselijk en regionaal niveau. ‘Het is zeker een goede

zaak om het Evangelie te helpen verspreiden in de deze wereld, aldus de voorzitter van het Deputaatschap, maar laten we toch wel bedenken dat we zelf ook bekeerd moeten worden.’ Het deputaatschap heeft een beleidsnota vastgesteld over de plaats van het diaconaat binnen het evangelisatiewerk. Diaconaat is een belangrijk instrument om in contact te komen met mensen, maar de verkondiging van Gods Woord blijft de hoofdtaak. Het beleid van het deputaatschap is dat bij alle activiteiten een moment van bezinning aanwezig moet zijn waarbij Gods Woord opengaat. De kerntaken blijven de zondagse samenkomsten en de doordeweekse Bijbelstudies.

Het is meer en meer het beleid van het deputaatschap om op hoofdlijnen te besturen, waarbij het werk steeds meer classicaal ingebed wordt. Dit zien we naast de steun uit de classes voor de bestaande posten ook terug in de classicale projecten in Rotterdam, Den Haag en Leidsche Rijn. Er wordt vanuit de synode ook een punt aan de orde gesteld wat meerde-

Vervolgens buigt de Synode zich over het rapport van het deputaatschap Bijbelverspreiding.

re deputaatschappen betreft, namelijk dat er zich situaties van verstoorde arbeidsverhoudingen voordoen. Dit wordt door allen, die erbij betrokken zijn, als pijnlijk ervaren. Het deputaatschap Kerkelijke Dienstverlening is bereid om deze materie dieper te doordenken en handvatten aan te reiken waar je als werkgever en werknemer iets mee kunt in geval van moeilijkheden.

Laat het ook naar de gemeenten toe duidelijk zijn dat wij allen - ook voor onze jonge mensen - onverkort vasthouden aan de Statenvertaling met de kanttekeningen.

Bijbelverspreiding

Vervolgens buigt de Synode zich over het rapport van het deputaatschap Bijbelverspreiding.

Het gesprek hierover spitst zich toe op het werk in het buitenland en op het contact met het GBS.

De schriftelijke Bijbel- en Catechismus cursus heeft 30 jaar bestaan. Het deputaatschap zag zich genooddaakt dit werk te beëindigen, omdat in korte tijd het aantal aanvragen sterk daalde. Dit heeft ongetwijfeld voor een groot deel te maken met de digitale ontwikkelingen, ook in Ghana. Daarom is besloten om een online Bijbelcursus aan te bieden via een eigen website. In hoeverre dit voorziet in een behoefte is nog niet bekend. De boekwinkel in Ghana wordt nog altijd goed bezocht. Ditzelfde geldt voor de driedaagse conferentie die elke 2 jaar worden gehouden.

Op de conferentie In 2011 werd zondag 46-52 uit de Heidelberger Catechismus behandeld.

‘De tekstcommissie van de GBS is zeer serieus bezig om een aantal verouderde woorden uit de Statenvertaling te vervangen’, zegt ds. L. Blok, voorzitter van Bijbelverspreiding. Omdat bij de vorige Synode hier al op was aangedrongen, zou de vergadering nu toch zo graag zien dat het resultaat van dit werk spoedig beschikbaar zal zijn voor onze gezinnen. Laat het ook naar de gemeenten toe duidelijk zijn dat wij allen - ook voor onze jonge mensen - onverkort vasthouden aan de Statenvertaling met de kanttekeningen.

Meliskerke,

ds. G.J.N. Moens

Drie mannen zoeken u

Het zal maar weinig gebeurd zijn dat in kerkenraadsnotulen iets in positieve zin over een preek werd opgenomen. Maar in 1903 is dat in Leiden gebeurd. Ds. G. van Reenen van Zeist was op 4 november van dat jaar voorgegaan op de dankdag. 'Op welke dag de Heere Zich kennelijk in de gemeente vertoond heeft met geestelijke zegeningen', zo tekende de scriba in het Leidse notulenboek op.

De preken van ds. Van Reenen zullen een verademing geweest zijn voor de Leidse gemeente. Enkele maanden tevoren had een dominee afscheid gepreikt die in de tien jaar dat hij in Leiden gestaan heeft de kerk langzaam maar zeker leeg gepreikt had. Slechts weinigen kwamen nog onder zijn gehoor. 'Als je één plaats wilde huren, kreeg je er drie banken bij cadeau', zo zei ds. Van Reenen eens tegen ds. W.C. Lamain.

Toen er gekozen werd uit een drietal, kreeg ds. Van Reenen 38 van de 41 stemmen. Aan de ouderlingen P. Hogendoorn en T. de Roode en aan diaken J. Verheul werd opgedragen de

beroepsbrief persoonlijk aan ds. Van Reenen te overhandigen. Op vrijdag 12 december 1903 gingen de broeders op reis. In Zeist aangekomen, liepen ze te dwalen, op zoek naar het huis waar ds. Van Reenen woonde.

Ds. Van Reenen was op dat ogenblik ergens op ziekenbezoek. Ineens stond hij op en zei: 'Ik hoop nog wel terug te komen om een gebed te doen, doch daar komt in mijn hart: Drie mannen zoeken u, dus ik moet nu gaan'. Toen hij dat huis verliet, liepen daar de Leidse broeders.

Op nieuwjaarsdag 1904 nam ds. Van Reenen het beroep aan. Een week later bracht hij een bezoek aan Leiden en toen deelde hij aan de kerkenraad mee dat het beroep hem veel strijd had gekost, maar dat hij niet anders had kunnen doen dan de duidelijke aanwijzing van de Heere te gehoorzamen.

Met een preek over Efeze 6:19 verbond ds. Van Reenen zich op 6 maart 1904 aan de gemeente. 'En voor mij, opdat mij het woord gegeven worde in de opening mijns monds met vrijmoedigheid, om de verborgenheid des Evangelies bekend te maken.'

lingname. Wie geen relatie heeft met Hem, heeft ook geen recht van spreken in dezen. Niet de filosofie, maar de openbaring heeft het eerste (en laatste) woord.

Het denkwerk van dr. Kater laat uitkomen dat de reformatische theologie vitaal is. De grondtoon van het boek is het eenzijdige Godswerk in de openbaring en verklaring van Zichzelf. De achterflap vermeldt terecht dat de grondtoon van het boek de verwondering is over een verheven God, Die tegelijk zeer nabij is. Dat klopt met de inhoud. Dat is een geweldig pluspunt in vergelijking tot veel andere (Amerikaanse) apologetische literatuur, veel daarvan is geschoeid op de leest van algemene verzoening.

Een ander sterk punt is dat dr. Kater ingewikkelde zaken helder en theologisch verantwoord kan uitleggen. Zo is het hoofdstuk over de Drie-eenheid echt knap. Onbevattelijke zaken worden toch helder en compact verwoord. Daarin roept Kater ook tussen de regels door op tot een bevindelijke omgang. Een citaat: 'Dat God onzichtbaar is, zou veel minder als probleem ervaren worden wanneer de liefde van God in het leven van zondaren meer zichtbaar zou zijn'. En verderop: 'Laat helder zijn: je maakt niet alles op één dag mee en je leert ook niet alles op één dag als je op school komt bij de Heilige Geest'.

Tegelijk wil ik opmerken dat de passage waarin dit citaat staat binnen ons kerkverband vragen kan oproepen. Dr. Kater is terecht huiverig dat bepaalde bevindelijke uitdrukkingen een eigen leven gaan leiden. Maar de korte schets die hij geeft van het leren kennen van de Vader, gaat mij toch wel te snel. Dat geldt trouwens ook voor de slotregels van het boek. Die zijn (hoe goed bedoeld ook) te kort door de bocht. Dat komt doordat dr. Kater schrijft vanuit het perspectief van een kind van God.

Maar wat als we nog geen nieuw hart hebben en toch over God willen spreken? Voor die vraag is in het boek geen ruimte. Begrijpelijk, want er is geen excuus en ruimte voor onbekeerd zijn, maar het is helaas wel de werkelijkheid, er zijn onbekeerden in ons midden die in alle voorzichtigheid willen spreken over God en Zijn Woord. Niet dat die geen raad krijgen, maar het onderscheid komt in de bespreking van de zaken niet aan de orde.

Dr. Kater hanteert in zijn uitleg een eigentijds taalgebruik. Een paar voorbeelden daarvan: Gods voorzienige leiding behandelt Kater onder de benaming dat God 'in control' is en Gods deugden wordt 'Gods karakter'. Dat zijn we zo niet gewend en kan vragen oproepen. Maar

BOEKENNIEUWS

**“Zo is er maar Een”,
dr. M.J. Kater;
uitg. de Banier, Apeldoorn;
ISBN 978 90 336 34413;
144 pag.; € 9.95.**

Wie is die God van jullie...? Over de beantwoording van die vraag gaat dit boek van dr. M. J. Kater. Dit boek gaat in negen hoofdstukken in op Godsbeelden en allerlei vragen die daarmee samenhangen.

Elk hoofdstuk sluit af met een samenvatting en leestips. Elk hoofdstuk opent met een voorbeeld. Daarmee is het technisch een goed boek.

Letten we nu op de inhoud. In het begin van het boek passeren meer bijbel-theologische zaken over God. Vertrekpunt is dat alleen God Zelf kan vertellen Wie Hij is.

Dat is apologetisch een belangrijke stel-

hier moeten we ook letten op het doel van het boek, het geeft ons ongemerkt wel idioom mee voor het gesprek met mensen die een heel andere achtergrond hebben.

Dit boek stelt ons voor de indringende vraag Wie God voor ons is en hoe wij Hem onder de mensen belijden. Nadrukkelijk wil dr. Kater ons helpen daarin, en zijn hulp is welkom, want zijn denkwerk biedt ons veel waardevols. Van harte aanbevolen dus.

P.S. De auteur verzekerde mij dat bij een mogelijk volgende druk de oude schrijvers in de leestips een royale plaats krijgen.

Gouda,

J.J. Grandia

"Ergert ulieden dit?", ds. C. Hogchem; uitg. Gebr. Koster, Barneveld; ISBN 978-90-5551-693-3; 100 blz.; € 11,90.

Verschillende handzame en leerzame boekjes verschenen de laatste jaren bij uitgeverij Gebr. Koster. Van wijlen ds. G.H. Kersten, ds. P. Blok, ds. B.J. van Boven, ds. C.A. van Dieren, en nu opnieuw van ds. C. Hogchem, onder bovengenoemde titel, voor een heel schappelijke prijs. Van een tiental overdenkingen worden de opschriften in de inhoudsopgave genoemd over wat Gods Woord zegt over

het geven en nemen van ergernis. Hieraan wordt in de regel weinig gesproken, hoewel in de Bijbel meerdere keren.

In dit leerzame boekje wordt gemediteerd over verschillende zaken die verboden houden met ergernis. We willen een paar dingen noemen uit de beide laatste hoofdstukken, als over een zaak van grote ernst, onder meer over het zich ergeren aan Christus als een Rots der ergernis vanwege Zijn geringheid, vanwege verdrukking van Zijn Naam, vanwege Zijn leer en vanwege de christelijke levenswandel en levensstijl. Enkele citaten: 'Vraag uzelf steeds weer af: hoe staat het met mij in deze dingen?' 'Het woord van Jezus in Mattheüs 11:6 mocht voor eigen hart een woord des levens zijn of worden'.

Bijzonder in het laatste hoofdstuk wordt gesproken onder meer over Asaf, Petrus, Johannes de Doper en de andere discipelen 'Het is een groot voorrecht als de Heere een mens ontdekkende genade geeft'. 'Het is echt te merken of men er slechts over spreekt of dat het werkelijkheid is'. 'Een ontdekt mens zal zich niet boven een ander verheffen'.

Jongeren en ouderen: neem en lees.

Dit boek en het eerder verschenen boek "De voetwassing" van dezelfde schrijver is ook verkrijgbaar via de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Drachten, tel. 0512-519839,

e-mail: aukedeboer@solcon.nl

De opbrengst van deze boeken is bestemd voor het bouwfonds van die gemeente.

Waardenburg,

ds. M. Mondria

gehouden in onze kerk, Prelaatweg 17 en begint om 19.00 uur. Voor hen die van ver komen is er na de dienst gelegenheid onze dominee en zijn vrouw te groeten en wordt hen koffie/thee aangeboden.

Kerkenraad Geref. Gemeente Aagtekerke

■ HERDENKINGSBOEK GEREF. GEMEENTE WESTZAAN

Ter gelegenheid van het 125-jarig bestaan van onze gemeente hopen wij een herdenkingsboek uit te geven. Daarin willen wij een foto plaatsen van o.a. ds. A. Verhagen, die rond de tijd dat hij onze gemeente als oefenaar heeft gediend - van 1904-1918 - is genomen. Wie kan een dergelijke foto voor dit doel in bruikleen afstaan aan onze kerkenraad? Telefonische reacties worden met belangstelling ingewacht door dhr. J. Glas, tel. 020-4976462, waarvoor bij voorbaat onze hartelijke dank.

Kerkenraad Geref. Gemeente Westzaan

■ VERSLAG VERGADERING CLASSIS RIDDERKERK 7 SEPT. 2013

Ds. G.J. van Aalst opent de vergadering namens de roepende kerk van Nieuw-Beijerland op de gebruikelijke wijze. Hij memoreert o.a. dat ouderling G.M. Eikelboom van Ridderkerk-Slikkerveer mocht gedenken 40 jaar ambtsdrager te zijn.

De kerkenraad van H.I. Ambacht brengt onder de aandacht dat in het verleden DMZ op verschillende avonden gerichte toerusting voor ambtsdragers verzorgde. Diverse onderwerpen werden door deskundigen behandeld. O.a. door het teruglopen van het aantal deelnemers is DMZ gestopt met het organiseren van deze avonden. Hierdoor is echter een belangrijk contact-moment en ervarings-uitwisselingsmoment verloren gegaan.

In de bespreking blijkt dat DMZ inmiddels met een antwoord is gekomen. Daarin wordt het aanbod gedaan op aanvraag diaconale onderwerpen classicaal of per kerkenraad te organiseren. Onderwerpen voor ouderlingen zullen door de CGO worden aangeboden. De vergadering ervaart het als een verarming als het aanbod voor diakenen geheel los komt van het aanbod voor ouderlingen. Er zijn wel specifieke onderwerpen voor ouderlingen en diakenen, maar veel diakenen zijn hulpouderling. De afspraak wordt gemaakt, dat eens per jaar een avond voor ouderlingen én diakenen wordt georganiseerd in het naseizoen.

Er is een brief van de Commissie van Advies Cedrah ingekomen waarin allereerst gemeld wordt dat de fusie met de Stich-

KERKNIEUWS

■ BEROEPINGSWERK

BEROEPEN

Te Brakel:

ds. C.A. van Dieren te Rijssen-Noord;

Te 's-Gravenhage-Scheveningen:

ds. W. Visscher te Amersfoort;

Te Hilversum, ds. A. Schot te Nunspeet;

Te Katwijk aan Zee:

ds. C. van Krimpen te Yerseke.

BEDANKT

Voor Leiderdorp:

ds. G. Clements te Gouda;

Voor Lelystad en Woerden:

ds. G.W.S. Mulder te Zoetermeer;

Voor Oudemirdum en Wageningen:

ds. G. van Manen te Elspeet.

■ AFSCHIEDSDIENST

DS. D.W. TUINIER TE AAGTEKERKE

Onze herder en leraar, ds. D.W. Tuinier, neemt op **woensdag 20 november** afscheid van onze gemeente i.v.m. het aannemen van het beroep van de zuster-gemeente te Waarde. Deze dienst wordt

ting Zorgverlening Zeeland een feit is. Deze fusie heeft ook consequenties voor de Commissie van Advies. Deze bestaat nu uit vertegenwoordigers van beide instellingen. Voor de classis Ridderkerk vertrekt afgevaardigde J.L. Goudswaard. De classis Ridderkerk wordt verzocht een nieuwe secundus aan te wijzen.

De Werkgroep Ouderenzorg Hoeksche Waard brengt verslag uit. In het gesprek over de voorliggende stukken komt duidelijk naar voren, dat voor ouderenzorg in de Hoeksche Waard samenwerking noodzakelijk is als er twee woongroepen gerealiseerd worden. Eén woongroep is een te zwakke basis om te kunnen starten, mede uit het oogpunt van de kosten. De vergadering is van mening, dat zoveel mogelijk moet worden samengewerkt met diegenen, die in geloofsbeleving en levensstijl dicht bij ons staan. Onze oude mensen moeten zich thuis kunnen voelen in de nieuwe woongroepen. Het gaat om een vertrouwde omgeving. Binnen de vergadering blijkt er zorg te bestaan over de toekomstige bezetting van Nebo. Die vraag komt mede voort uit het feit, dat mensen uit de Hoeksche Waard misschien minder voor Nebo (gaan) kiezen. In situaties van zware zorg kiezen kinderen meestal voor heel dichtbij. Wanneer er nieuwe woonvormen in de Hoeksche Waard ontstaan, vallen beide locaties onder Cedrah. Cedrah ziet de ontwikkelingen dan van dichtbij en kunnen mogelijk nog wat sturen.

Besloten wordt om

* Cedrah opdracht te geven de haalbaarheid in de Hoekse Waard te onderzoeken en te coördineren. Cedrah zal daarbij de andere reformatorische kerkgemeenschappen benaderen en hen vragen zich bij dit initiatief aan te sluiten.

* Cedrah zal bij dit onderzoek meemenen of het mogelijk is een woonvorm aan de oostkant en één aan de westkant van de Hoeksche Waard te realiseren en waar nodig en mogelijk is samen te werken met Zorgwaard.

* de werkgroep van haar taak te onthef-fen en Cedrah te vragen een werkgroep te starten met ook deelnemers vanuit andere kerkelijke denominaties.

* de classis te vragen op welke wijze zij betrokken wil blijven bij de ontwikkelingen in de Hoeksche Waard.

Er zijn twee documenten ontvangen van de Commissie classicale evangelisatie Rotterdam. Ouderling De Vries noemt enkele voorbeelden vanuit de Gouwstraat en de kerkdiensten. Daarin mogen we Gods hand en de werking van Gods Geest zien. De voorzitter merkt op dat het uiteindelijk om de Woordverkondiging in de zondagse diensten gaat. Vanuit de vergadering is en blijft er waarde-

ring voor het werk van de coördinator en de vele vrijwilligers.

Ouderling A.J. van Rijs van Nieuw-Beijerland besluit de vergadering met gebed.

N.J. Teerds, scriba

■ **VERSLAG VERGADERING CLASSIS GOES 23 SEPT. 2013 IN SIONKERK GOES**

De consulent van de roepende kerk Borssele, ds. C. van Krimpen, opent de vergadering met het laten zingen Psalm 119:41 en het lezen van 1 Kon. 18:41-46. Vóór het gebed worden eerst o.a. de volgende zaken gememoreerd.

Overleden:

- Op 20 januari 2013: oud-diaken G.A. Murre van 's-Gravenpolder, oud 86 jaar. Hij was diaken van 1970-2000
- Op 2 maart 2013: mevr. N. Dieleman-Dekker, sinds 7 februari 1955 weduwe van ds. F.J. Dieleman.

Ambtsjubilea:

- Ouderling J.M. Goud van Waarde: 50 jaar ambtsdrager; hij heeft inmiddels afscheid genomen.
- Ouderling M. van Damme van Nisse: 30 jaar ambtsdrager.
- Ouderling L. Nieuwenhuize van Yerseke: 30 jaar ambtsdrager, 20 jaar diaken en 10 jaar ouderling.
- Ouderling C.P. Faasse van Borssele: 25 jaar ambtsdrager, 15 jaar diaken en 10 jaar ouderling.

Na het gebed spreekt ds. Van Krimpen een openingswoord.

Het moderamen wordt als volgt samengesteld: preses: ds. S.W. Janse; assessoren: ds. C. van Krimpen en ds. C. Sonneveld; scriba: oud. S. Boogaard en quaestor: oud. L.J. Goud.

Er is een brief verzonden aan de Stichting Jij daar! als antwoord op de brief van 2 november 2012. In deze brief is aangegeven dat we zelf ons jeugdwerk organiseren onder ambtelijke leiding en dat we bezwaren hebben tegen de activiteiten van Jij daar!, die wat inhoud en sfeer betreffen ver af staan van onze gemeenten. Naar aanleiding van het verslag van de classisdiakenen over 2012 wordt de vraag gesteld hoe we als ambtsdrager gestalte kunnen geven aan de oproep om te stimuleren dat onze mensen gebruik maken van onze eigen instellingen, b.v. de verzorgingstehuizen voor de bejaarden. Het zou een idee zijn wanneer er een gidsje was, waar onze eigen instellingen in beschreven werden. Dit idee zal worden doorgegeven aan het Deputaatschap DMZ.

Een kerkenraad brengt via een brief het ambtelijk toezicht op de zangverenigingen ter sprake. Het gebeurt regelmatig

dat er koren - soms gelegenheidskoren - worden opgericht die niet onder ambtelijk toezicht staan. Ook gebeurt het dat er uitvoeringen gehouden worden ten bate van diverse goede doelen, die niet uitgaan van onze Gereformeerde Gemeenten. Vaak wordt wel een ambtsdrager van onze gemeenten gevraagd voor een openingswoord, een meditatie of een sluiting. Deze kerkenraad stelt voor om ambtsdragers te verzoeken geen medewerking te verlenen aan zulke avonden. De preses van de kerkenraad licht de brief nog toe. Het gaat vooral om te voorkomen dat de koren die wel onder ambtelijk toezicht staan, benadeeld worden. Wat betreft het doel waarvoor gezongen wordt, merkt één der afgevaardigde predikanten op dat dit punt toch wat moeilijker ligt. Het Isaäc da Costafonds gaat niet uit van de Gereformeerde Gemeenten, maar we participeren daar toch wel voor een groot deel in.

Tijdens de rondvraag brengt een afgevaardigde namens zijn kerkenraad ter sprake dat op zondag predikanten wel eens erg grote afstanden afleggen om preekbeurten te vervullen. Zonder dat deze kerkenraad een grens wil bepalen of in casuïstiek wil vervallen wil hij wel in dit opzicht aandacht voor de zondagsrust vragen. Deze opmerking wordt na enige bespreking voor kennisgeving aangenomen.

Een kerkenraad vraagt of het mogelijk is dat het Deputaatschap DMZ weer jaarlijkse ambtsdragersconferenties, die jarenlang op zaterdagmorgen in Goes gehouden werden, kan beleggen. Ds. Meeuse antwoordt als voorzitter van het Deputaatschap Kerk, Gezin, Jeugd en Onderwijs (KGJO) dat dit deputaatschap zich bezint op de vraag of zij weer ambtsdragersconferenties in bovengenoemde zin zal gaan beleggen.

De kerkenraad van Goes wordt aangewezen als roepende kerk om de classis samen te roepen op woensdag 8 januari 2014 om 19.30 uur in de Sionkerk te Goes.

Op verzoek van de preses eindigt ouderling J.H. Simonse van Borssele met het laten zingen van Psalm 143:10 en dankgebed, waarna de vergadering gesloten is.

S. Boogaard, scriba

■ **MUTATIES KERKELIJK JAARBOEK 2013**

* Pag. 121, **gemeente AMERSFOORT.**

Scriba van de diaconie is nu: J.J. Polder, Vermeerlaan 56, 3931 TX Woudenberg, tel. (033) 2858454, e-mail: Johan.Polder@kliksafe.nl

* Pag. 296, **gemeente OOSTERLAND.**

Het juiste e-mailadres van de koster is: j.bolle3@kpnplanet.nl

■ INFORMATIEAVOND DMZ OVER GEZINSHUIZEN

In opdracht van de Generale Synode zoekt het deputaatschap Diaconale & Maatschappelijke Zorg (DMZ) naar mogelijkheden om initiatieven voor christelijke jeugdhulpverlening te ondersteunen. Zeker wanneer kinderen of jongeren uit huis geplaatst moeten worden, is het van belang dat het kind/de jongere kan wonen in een vertrouwde omgeving. Gelukkig zijn er veel christelijke pleeggezinnen, die al of niet zijn aangesloten bij een christelijke organisatie voor pleegzorg. Soms is pleegzorg echter niet voldoende en is een andere/zwaardere vorm van jeugdhulpverlening nodig. Onderzoek van DMZ heeft uitgezonden dat de mogelijkheden daarvoor in eigen kring zeer beperkt zijn. De behoefte daaraan is er echter nadrukkelijk. Gezinshuizen bieden mogelijkheden om in deze nood te voorzien.

Gezinshuizen

Gezinshuisouders nemen gemiddeld vier kinderen op in hun eigen huis, 24 uur per dag, 7 dagen per week. Ze geven ze liefde, zorg en aandacht, vanuit een deskundige achtergrond. Die deskundige achtergrond is nodig, omdat het veelal gaat om kinderen/jongeren met aanzienlijke problematiek. De opvang is tijdelijk en kan variëren van enkele maanden tot een aantal jaren. Meestal hebben de gezinsouders ook eigen kinderen. Er is veel behoefte aan gezinsouders met een reformatorische achtergrond.

Informatieavond

Het deputaatschap DMZ ziet goede mogelijkheden om in samenwerking met Gezinshuis.com te komen tot het opzetten van gezinshuizen door christelijke gezinshuisouders. De werkgroep Jeugdhulpverlening van DMZ, die de contacten met gezinshuis.com onderhoudt komt daarom graag in contact met echtparen die in deze nood iets willen betekenen en zich nader willen laten informeren over de mogelijkheden voor het opstarten van een gezinshuis. Op **donderdagavond 28 november** zal door genoemde werkgroep en Gezinshuis.com een informatieavond worden belegd voor geïnteresseerden vanuit de reformatorische gezindte.

Voor meer informatie of voor opgave voor deze informatieavond kunt u contact opnemen met G.J. Verbruggen, regiomanager bij De Vluchtheuvel en lid van de werkgroep jeugdhulpverlening van DMZ. Tel. 0348-489990 of e-mail: gjverbruggen@stichtingdevluchtheuvel.nl

■ ZEEUWSE ZENDINGSMIDDAG TE GOES

Zaterdag 9 november wordt de 51^e Zeeuwse zendingsmiddag georganiseerd van de classes Middelburg, Goes en Tholen. Deze zendingsmiddag wordt gehouden in de Sionkerk, L. de Colignylaan 177 te Goes, aanvang: 14.30 uur. Opening door ds. G.J.N. Moens, voorzitter van het deputaatschap voor de zending. De opbrengst van verkocht oud papier zal door schoolkinderen uit Waarde aan het deputaatschap worden aangeboden. Vertelling door dhr. C. van de Bovenkamp. Verder hoopt een oud-zendingswerker iets over haar werk in Oost-Azië te vertellen. Sluiting door ds. S.W. Janse. Collecte t.b.v. de ZGG.

■ ZENDINGSMIDDAG IN RIJSSEN

Op **zaterdag 2 november** wordt de jaarlijkse Rijssense zendingsmiddag gehouden in het kerkgebouw van de Geref. Gemeente te Rijssen-West, Veeneslagen 107. Aanvang 14.30 uur. Algehele leiding: evangelist C. van Drunen, die ook iets zal vertellen over het evangelisatiewerk. Het jeugdkoor Jubilate zal enkele liederen zingen. Basisschoolleerlingen zullen de in 2013 ingezamelde gelden en postzegels overdragen aan afgevaardigden van de respectievelijke deputaatschappen Zending, Evangelisatie en Evangelieverkondiging in Israël. Er zal één collecte worden gehouden t.b.v. deze deputaatschappen. De plaatselijke zendingcommissie.

■ VERKOPINGEN

Aalst

Verkoping door de zendingvereniging Dorcas te Aalst op **zaterdag 9 november**, van 10.00-14.30 uur, in dorps huis 't Gement, Donkerstraat 19, aldaar. De opbrengst is voor vakantieweken van mensen met een beperking, voor zending en evangelisatie.

Capelle a/d IJssel-Middelwatering

Verkoping door vrouwenvereniging

“Wees een zegen” op **zaterdag 2 november**, van 10.00 tot 15.00 uur, in de Elimkerk, Merellaan 346 te Capelle a/d IJssel. De opbrengst is voor de zending in Albanië.

Scherpenisse

Verkoping door vrouwenvereniging Waakt en bidt te Scherpenisse op **donderdag 7 november**. Verkooptijden: van 15.00-17.00 uur en van 19.00-20.30 uur. De opbrengst is bestemd voor de kerk en verschillende andere goede doelen. Locatie: verenigingsgebouw Schoolstraat 2, aldaar.

Westkapelle

Verkoping op **zaterdag 2 november**, van 14.00-16.30 uur, in “Westkapelle Herrijst” op de Markt. De opbrengst is t.b.v. zending en actie Jeugdbond

■ ZANGBIJEENKOMSTEN

Amersfoort

Hervormingszangavond op **vrijdag 1 november**, aanvang: 19.30 uur, in de kerk van de Geref. Gemeente te Amerfoort, Waterdaal 1, m.m.v. het gemengd koor Magnalia Dei en het jeugdkoor Laus Deo.

Ede

Zangavond op **zaterdag 9 november**, aanvang 19.30 uur, in de Oude Kerk in Ede, m.m.v. het mannenkoor Jubilate Deo uit Apeldoorn en het orkestensemble Con Passione uit Veenendaal. organist Gerard Harbers.

Heusden

Zangavond op zaterdag 9 november, aanvang 19.30 uur, in de Grote- of Catharijnekkerk te Heusden, t.g.v. 40 jaar evangelisatiepost Tilburg, met medewerking van o.a. het jongerenkoor “Cantilena” uit Werkendam en organist Anton de Raad. Spreker: evangelist H.J. van den Boogaart. Collecte t.b.v. evangelisatiepost Tilburg.

Nieuw-Beijerland

Psalmzangavond op **zaterdag 9 november**, aanvang 19.30 uur, in de kerk van de Geref. Gemeente te Nieuw-Beijerland, Middelstraat13, m.m.v. de bovenstemgroep Oud-Beijerland en organist Pieter Heykoop. Opening, meditatie en sluiting door ds. A. Vermeij. Collecte voor de ZGG.

Rotterdam-Zuidwijk

Zangmiddag voor en met mensen met een beperking op **zaterdag 9 november**, aanvang 14.30 uur, in de Bethelkerk van de Geref. Gemeente te Rotterdam-Zuidwijk, Langenhorst 104, m.m.v. mannenkoor Groot Rotterdam en organist Jaap

Boer. Na afloop koffie, thee of fris met koek. Collecte t.b.v. Helpende Handen.

Tricht-Geldermalsen

Psalmsamenzangavond op **zaterdag 9 november**, aanvang 19.30 uur, in de Bethelkerk van de Geref. Gemeente van Tricht-Geldermalsen. Organist Sietze de Vries. De te zingen psalmen worden toegelicht door ds. M.J. van Gelder. Ook het gemengd koor De Lofstem hoopt hieraan mee te werken.

Zwijndrecht

Zangavond op **zaterdag 9 november**, aanvang 19.30 uur, in de Oude Kerk te Zwijndrecht, Kerkstraat 49, m.m.v. het gemengd koor en het kinderkoor Harpe Davids uit Hardinxveld- Giessendam, het Hardinxvelds meisjesensemble, het fluitensemble Chasifja en enkele instrumentalisten. Collecte t.b.v. de MAF.

BIJENKOMST NADERE REFORMATIE TE ZIERIKZEE

De stichting StoKosmos hoopt op **dinsdag 12 november** een bijeenkomst te beleggen over de Nadere Reformator **ds. Joannes Beukelman (1704-1754)**. Het thema is: **"Beukelman en de catechismusprediking"**. Inleiding door prof. dr. A. Baars. Openingslezing door burgemeester G.C.G.M. Rabelink. Organist Rudi de Munck. Locatie: Gasthuiskerk, Havenplein 17 te Zierikzee. Aanvang 19.30 uur.

BEZINNINGSBIJENKOMST LOTGENOTENGROEP TE AMEIDE

Bezinningsbijeenkomst op **zaterdag 16 november**, van 14.00-17.00 uur, in de Chr. Geref. Kerk te Ameide, J.W. van Puijtestraat 5, te organiseren door de lotgenotengroep

Samen Delen voor jongeren tussen de 15 en 30 jaar van wie één of beide ouders zijn overleden.

Thema: "Gods verborgen weg". *Als God ingrijpt in je leven door je vader of moeder weg te nemen.*

Informatie: jongerengroep-samendelen.webklik.nl

BIJENKOMST REVOKE TE GOUDA

Bijeenkomst van de Reformatorische Vereniging Ongewild Kinderloze Echtparen (REVOKE) op **zaterdag 16 november**, bestemd voor o.a. kinderloze echtparen, in het gebouw van Driestar Educatief, Burgemeester Jamessingel 2 te Gouda. Lezingen door ds. S. Maljaars en Lisette Verwijs-Vogel over de plaats van het kinderloze echtpaar resp. in de kerkelijke gemeente en in de familie. Aanvang: 14.45 uur, sluiting 17.15 uur. Aansluitend warme maaltijd voor de (potentiële) leden; kosten € 12,50 voor leden en € 15,- niet-leden. Aanmelding hiervoor via tel. 0184-642253 of 06-27100387, of per e-mail: aanmelden@revoke.nl tot uiterlijk **2 november**.

15.00 uur ds. W. Visscher; Ermelo 9.30 en 18.30 uur ds. P. Melis; Genemuiden 9.30 en 15.30 uur ds. C. Hogchem; Goes 9.30 en 18.00 uur (H.D.) ds. C.J. Meeuse; Gorinchem 10.00 en 16.00 uur ds. L. Blok; Gouda 9.30 uur ds. L. Terlouw en 16.30 uur (H.D.) ds. G. Clements; Goudswaard 18.00 uur ds. A. Vermeij; 's-Gravenhage 10.00 en 15.30 uur ds. J.J. van Ekeveld; 's-Gravenpolder 9.30 en 18.00 uur (H.D.) ds. S.W. Janse; 's-Gravenzande 19.00 uur ds. C. van Ruitenburg; Groningen 10.00 en 16.00 uur ds. J.B. Zippro; Haamstede 10.00 en 18.30 uur ds. J.M.D. de Heer; Hardinxveld-Giessendam 9.30 en 18.00 uur ds. W.J. Karels; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. M. Joosse; Hilversum 10.00 en 17.00 uur (H.D.) ds. J.W. Verweij; Hoedekenskerke 14.30 uur ds. S.W. Janse; Hoofddorp 16.00 uur ds. A.J. de Waard; Houten 10.00 uur ds. C.G. Vreugdenhil; Kampen 9.30 en 15.00 uur (H.D.) ds. J. IJsselstein; Kapelle-Biezeling 15.00 uur ds. C.J. Meeuse; Klaaswaal 9.30 en 18.00 uur ds. G.J. van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.00 uur ds. G. Beens; Kortgene 14.30 uur ds. D.W. Tuinier; Krabbendijke 9.30 en 18.00 uur ds. C. Sonneveld; Leerdam 19.00 uur ds. M. Joosse; Leiderdorp 10.00 uur ds. H. Paul en 18.00 uur stud. W.A. Zondag; Lelystad 19.00 uur ds. J. IJsselstein; Marknesse 19.00 uur stud. H.A. van Zetten; Meeuwen 15.00 uur ds. W.J. Karels; Meliskerke 9.30 en 14.30 uur ds. G.J.N. Moens; Melissant 10.00 (H.A.) en 18.00 uur ds. A.J. Gunst; Middelburg-Zuid 9.30 uur ds. J.J. Tanis; Middelharnis 9.30 en 18.00 uur ds. S. Maljaars; Mijdrecht 15.30 uur ds. J.S. van der Net; Moerkapelle 9.30 en 18.30 uur ds. G.W.S. Mulder; Naaldwijk 15.30 uur ds. W. Harinck; Nieuwer ter Aa 10.00 (H.A.) en 19.00 uur ds. A.J. de Waard; Nieuwerkerk 16.00 uur ds. J.M.D. de Heer; Nieuwe-Tonge 18.00 uur stud. P.D. den Haan; Nijkerk 18.30 uur ds. A.A. Brugge; Nunspeet 9.30 en 15.00 uur (H.D.) ds. A. Schot; Ooltgensplaat 18.00 uur stud. H. van der Heiden; Oostburg 15.00 uur ds. R.A.M. Visser; Oostkapelle 15.00 uur ds. A.B. van der Heiden; Opheusden 10.00 en 18.30 uur ds. G.M. de Leeuw; Opperdoes 18.30 uur ds. D. de Wit; Oudemirdum 9.30 en 14.30 uur stud. H.A. van Zetten; Poederroijen 18.30 uur ds. M.J. van Gelder; Poortugaal 9.30 uur ds. C. Neele; Puttershoek 10.00 uur ds. A. Vermeij en 14.30 uur ds. G. Pater; Rhenen 10.00 en 18.00 uur ds. F. Mulder; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur (H.D.) ds. G. Pater; Ridderkerk-Slikkerveer 9.30 uur ds. J. Driessen en 15.30 uur ds. P. Mulder; Rijssen-Noord 9.30 en 18.30 uur (H.D.) ds. C.A. van Dieren; Rijssen-West 9.30 uur ds. J. van Laar; Rijssen-Zuid 9.30 en 14.30 (aangepaste kerkdienst) en 18.30 uur ds. A. Schreuder; Rilland-Bath

KERKDIENTEN

ZONDAG 3 NOVEMBER 2013

Aagtekerke 9.30 en 19.00 uur ds. D.W. Tuinier; Aalburg 9.30 en 18.00 uur ds. J. van Rijswijk; Aalst 14.30 uur ds. M.J. van Gelder; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Apeldoorn 10.00 uur ds. J.M. Kleppe en 18.00 uur ds. A.P. Baaijens; Arnhem 10.00 uur (H.D.) ds. J.S. van der Net en 19.00 uur ds. B. Labee; Barendrecht 10.00 uur ds. G. Clements en 16.30 uur ds. L. Terlouw; Barneveld-Zuid 9.30 en 19.00 uur ds. G. Bredeweg; Beekbergen 19.00 uur ds. A. Schot; Benthuizen 9.30 en 18.00 uur ds. J. Schipper; Berkenwoude 10.00 uur ds. M. Golverdingen en 19.00 uur ds. R. Kattenberg; Bodgraven 18.30 uur ds. J.S. van der Net; Borssele 9.30 en 18.00 uur ds. C. Harinck; Boskoop 16.30 uur ds. G.W.S. Mulder; Bra-

kel 14.30 uur ds. M. Karens; Breda 17.30 uur ds. H. Hofman; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 16.30 uur ds. W. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 10.00 uur ds. A. Moerkerken en 19.00 uur ds. L. Terlouw; De Valk-Wekerom 9.30 en 19.00 uur ds. B.J. van Boven; Delft 15.30 uur ds. H. Paul; Den Helder 10.00 (H.A.) en 16.00 uur ds. D. de Wit; Deventer 18.00 uur stud. P.G. Heijkamp; Dinteloord 10.00 en 15.00 uur stud. H. van der Heiden; Doetinchem 9.30 en 15.00 uur ds. A.P. Baaijens; Ede 9.30 (H.A.) en 16.00 uur ds. A.A. Brugge; Eindhoven 10.00 (H.A.) en 14.30 uur ds. H. Hofman; Elspeek 10.00 en 18.30 uur ds. G. van Manen; Emmeloord 18.00 uur ds. J.M. Kleppe; Enkhuizen 9.30 (H.A.) en 16.00 uur ds. G. Heijkamp; Enschede 17.30 uur ds. W. Visscher; Enter 9.30 en

14.30 uur ds. C. Sonneveld; Rotterdam-Alexanderpolder 10.00 uur ds. C. van Ruiten- burg en 16.30 uur ds. R. Kattenberg; Rotterdam-IJsselmonde 15.30 uur ds. A.T. Huijser; Rotterdam-Zuidwijk 16.00 uur ds. J. Driessen; Scherpenisse 9.30 en 18.30 uur ds. E. Bakker; Scherpenzeel 10.00 (H.A.) en 18.30 uur ds. A. Verschuure; Scheveningen 10.00 en 15.30 uur te's-Gravenhage; Sliedrecht 9.30 en 18.00 uur ds. A.T. Huijser; Soest 15.00 uur ds. P. Melis; Sprang-Capelle 19.00 uur ds. L. Blok; Stad aan 't Haringvliet 10.00 en 15.00 uur stud. P.D. den Haan; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. G. Hoogerland; Terneuzen 10.00 uur ds. R.A.M. Visser en 16.00 uur ds. J.J. Tanis; Terwolde - De Vecht 9.30 en 14.30 uur (H.D.) ds. K. Boeder; Tholen 14.30 uur ds. S. Maljaars; Tricht-Geldermalsen 10.00 en 18.30 uur ds. P. Mulder; Uddel 10.00 en 18.30 uur ds. G. Mouw; Urk 10.00 en 17.00 uur ds. J. van Belzen; Veen 9.30 en 18.00 uur stud. H. Brons; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur (H.D.) ds. B. Labee; Vlaardingen 16.30 uur ds. C. van Ruiten- burg; Waardenburg 10.00 en 18.30 uur ds. M. Mondria; Wageningen 15.30 uur ds. A. Verschuure; Werkendam 10.00 (H.D.) en 18.00 uur ds. M. Karens; Westkapelle 9.30 en 18.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Woerden 10.00 en 15.30 uur stud. W.A. Zondag; Wolphaartsdijk 18.00 uur ds. G.J.N. Moens; Yerseke 9.30 en 18.00 uur ds. C. van Krimpen; Zoetermeer 10.00 en 18.30 uur ds. W. Harinck; Zwijndrecht 9.30 en 16.30 uur ds. J. Mijnders; Zwolle 15.00 uur ds. G. van Manen.

■ DINSDAG 5 NOVEMBER 2013

Rotterdam-Centrum 19.45 uur ds. F. Mulder; Urk 19.30 uur ds. J. van Belzen.

■ WOENSDAG 6 NOVEMBER 2013 DANKDAG

Aalburg 9.30 en 15.00 en 19.30 uur ds. J. van Rijswijk; Alblasserdam 9.30 en 16.30 uur ds. B. van der Heiden; Alphen a/d Rijn 14.30 en 19.00 uur ds. J.M.D. de Heer; Amersfoort 14.00 en 19.30 uur ds. W. Vischer; Apeldoorn 14.30 en 19.30 uur ds. C.J. Meeuse; Barendrecht 14.30 en 19.30 uur ds. L. Terlouw; Barneveld-Centrum 9.30 en 14.00 (H.D.) en 19.30 uur ds. D. de Wit; Barneveld-Zuid 9.30 en 14.00 en 19.30 uur ds. G. Bredeweg; Beekbergen 10.00 uur ds. M. Mondria en 15.00 uur ds. A. Schreuder; Benthuizen 9.30 en 16.30 uur ds. A.B. van der Heiden; Berkenwoude 10.00 uur ds. W. Visscher en 19.30 uur ds. C. Harinck en 14.30 uur ds. C. Harinck; Bodegraven 10.00 en 19.00 uur stud. H. Brons; Boskoop 15.00 uur ds. J. Driessen en 19.30 uur ds. H. Paul; Capelle a/d IJssel-Middelwatering 10.00 en 19.45 uur ds. W. Silfhout; Capelle a/d IJssel-West 9.30 uur ds. W.J. Karels en 19.45 uur ds. S.W. Janse

en 14.30 uur ds. C. van Ruiten- burg; De Valk-Wekerom 9.30 en 14.00 en 19.30 uur ds. B.J. van Boven; Deventer 9.30 uur ds. K. Boeder en 15.00 uur ds. C. Hogchem; Doetinchem 9.30 en 19.30 uur ds. A.P. Baaijens; Dordrecht 10.00 en 14.30 en 19.45 uur ds. H. Hofman; Drachten 9.30 en 19.30 uur ds. J. van Belzen; Ede 9.30 en 19.30 uur ds. A.A. Brugge; Elspeet 10.00 en 19.00 uur ds. G. van Manen; Emmeloord 9.30 en 16.00 uur ds. D.W. Tuinier; Enkhuzen 14.30 en 19.30 uur ds. G. Heijkamp; Enschede 15.00 en 19.30 uur stud. H. van der Heiden; Enter 15.00 uur ds. A.P. Baaijens en 19.30 uur ds. J.S. van der Net; Ermelo 14.30 en 19.30 uur ds. P. Melis; Genemuiden 9.30 en 19.30 uur ds. C. Hogchem; Gorinchem 14.30 en 19.30 uur ds. L. Blok; Gouda 14.30 en 19.30 uur ds. G. Clements; 's-Gravenhage 14.30 uur ds. H. Paul en 19.30 uur ds. J. Driessen; Haamstede 10.00 en 16.00 uur ds. R.A.M. Visser; Hendrik-Ido-Ambacht 10.00 en 16.30 uur ds. M. Joosse; Hoofddorp 10.00 en 14.30 uur ds. C. van Krimpen; Hoogeveen 9.30 uur stud. H.A. van Zetten en 15.30 uur ds. J. van Belzen; Houten 10.00 en 16.00 uur ds. C.G. Vreugdenhil; Kampen 9.30 en 19.30 uur ds. J. IJsselstein; Klaaswaal 10.00 en 16.30 uur ds. G.J. van Aalst; Kootwijkerbroek 10.00 en 19.30 uur ds. G. Beens; Krimpen a/d IJssel 9.30 uur en 19.45 uur ds. C. van Ruiten- burg en 14.30 uur ds. W. Silfhout; Leiderdorp 14.30 uur stud. H. Brons en 19.30 uur stud. H.A. van Zetten; Lelystad 14.30 en 19.30 uur ds. R. Kattenberg; Lisse 10.00 en 15.30 uur stud. W.A. Zondag; Marknesse 9.30 uur ds. J.W. Verweij en 19.00 uur ds. D.W. Tuinier; Moerkapelle 14.30 en 19.00 uur ds. W. Harinck; Nieuw-Beijerland 9.30 en 16.00 uur ds. A. Vermeij; Nieuwerkerk 9.30 uur ds. C.J. Meeuse en 15.00 uur ds. E. Bakker; Nijkerk 14.30 en 19.00 uur ds. C. Sonneveld; Nunspeet 9.30 en 13.30 en 19.30 uur ds. A. Schot; Oosterland 10.00 en 18.30 uur ds. E. Bakker; Opheusden 10.00 en 19.00 uur ds. G.M. de Leeuw; Oud-Beijerland 9.30 uur ds. J.M.D. de Heer en 16.00 uur ds. A.T. Huijser; Poortugaal 15.00 uur ds. C. Neele; Rhenen 14.30 en 19.00 uur ds. F. Mulder; Ridderkerk 9.30 en 17.00 uur ds. G. Pater; Rijssen-Noord 9.30 en 19.00 uur ds. C.A. van Dieren; Rijssen-West 9.30 en 19.00 uur ds. J. van Laar; Rijssen-Zuid 9.30 en 19.00 uur ds. A. Schreuder; Rotterdam-Alexanderpolder 15.00 en 19.30 uur ds. J. Schipper; Scherpenzeel 10.00 en 19.00 uur ds. A. Verschuure; Sliedrecht 9.30 en 19.30 uur ds. A.T. Huijser; Spijkenisse 14.30 en 19.45 uur stud. P.D. den Haan; Sprang-Capelle 15.00 en 19.30 uur ds. G.J.N. Moens; Stolwijk 10.00 en 19.00 uur ds. G. Hoogerland; Terwolde - De Vecht 14.00 en 19.30 uur ds. K. Boeder; Tricht-Geldermalsen 14.30 en 19.30 uur ds. P.

Mulder; Uddel 10.00 en 19.00 uur ds. G. Mouw; Utrecht 10.00 en 19.00 uur ds. A.J. de Waard; Veenendaal 9.30 en 16.30 uur ds. B. Labee; Waardenburg 14.30 en 19.30 uur ds. M. Mondria; Wageningen 14.30 en 19.30 uur ds. S. Maljaars; Werkendam 0.00 en 10.00 uur ds. M. Karens; Westzaan 19.30 uur ds. C. van Krimpen; Woerden 10.00 uur ds. W. Harinck en 19.00 uur ds. C.G. Vreugdenhil; Zeist 10.00 en 19.30 uur ds. J.J. van Ekeveld; Zoetermeer 15.00 en 19.30 uur ds. G.W.S. Mulder; Zwijndrecht 14.30 uur ds. G. Pater en 19.30 uur ds. M. Joosse; Zwolle 15.00 en 19.30 uur ds. J.W. Verweij.

■ DONDERDAG 7 NOVEMBER 2013

Breda 19.30 uur stud. H. Brons; Meeuwen 19.30 uur stud. H.A. van Zetten; Naaldwijk 19.45 uur ds. M.J. van Gelder; Ooltgensplaat 19.30 uur ds. J.J. van Ekeveld; Oude-Tonge 19.30 uur ds. C.J. Meeuse; Poederrijen 14.30 en 19.00 uur ds. A.T. Huijser; Scherpenzeel 14.00 uur (huw. bev.) ds. A. Verschuure.

■ VRIJDAG 8 NOVEMBER 2013

's-Gravenpolder 14.30 uur (huw.bev.) ds. S.W. Janse; Middelburg-Centrum 14.15 uur (huw.bev.) ds. J.M.D. de Heer.

■ ZATERDAG 9 NOVEMBER 2013

Nieuw-Beijerland 19.30 uur ds. A. Vermeij.

■ EVANGELISATIESAMENKOMSTEN ZONDAG 3 NOVEMBER 2013

Alkmaar (Willem Buytewechstraat 2, Alkmaar) 10.00 en 16.30 uur evang. G. Baan; Amsterdam (Looiersgracht 70) 10.30 en 17.00 uur evang. J. Krijgsman; Emmen (Prinsesselaan 6 l) 9.30 en 15.30 uur evang. C. van Drunen; Leeuwarden (Achter de Hoven 2c) 9.30 en 16.00 uur evang. S. de Visser; Tilburg (Offenbachstraat 105) 10.00 uur evang. H.J. van den Boogaart en 15.30 uur stud. H. Brons.

■ WOENSDAG 6 NOVEMBER 2013 DANKDAG

Alkmaar (Willem Buytewechstraat 2, Alkmaar) 19.30 uur evang. G. Baan; Amsterdam (Looiersgracht 70) 19.30 uur evang. J. Krijgsman; Emmen (Prinsesselaan 6 l) 19.30 uur evang. C. van Drunen; Leeuwarden (Achter de Hoven 2c) 16.00 uur evang. S. de Visser; Tilburg (Offenbachstraat 105) 19.30 uur evang. H.J. van den Boogaart.

Voor alle in dit nummer genoemde toekomstige data geldt:

Indien de Heere wil en wij leven.

ADVERTENTIES

De kerkenraden van de Gereformeerde Gemeenten te Rijssen delen met droefheid mee dat zij het bericht hebben ontvangen dat is overleden haar oud-ouderling

Hendrik Jan Lensink

in de leeftijd van 83 jaar.

Gedurende de jaren 1979 - 2012 heeft hij onze gemeente in de Noorderkerk, eerst als diaken en daarna als ouderling, met de liefde van zijn hart, met stichting en achting en met de hem geschonken gaven in eenvoud mogen dienen.

De Heere vertrooste en ondersteunde zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen in dit smartelijke verlies en heilige deze roepstem in de kring van de familie en ook in het midden van onze gemeenten.

Namens kerkenraden en gemeenten
van de Gereformeerde Gemeente in Rijssen

Rijssen, 23 oktober 2013

Schitterend schilderij Interieur met 'doorkijk'

Toegeschreven aan
Johannes 'Jan' de Jong
Rotterdam 1864-1901
Schilderij is gestoken
in zeer duur lijstwerk!
Afmeting doek: 90 x 120 cm.
Afmeting met lijst: 125 x 150 cm.
Vraagprijs € 3.950,-
Inlichtingen: 06-17602533

Koeling in uw Kerk(gebouw)

Voor elk probleem? Bel AKTIE
Tel: 010-4517471
CO2 metingen
Advies en installatieburo
Voor een vrijblijvende offerte
aktie@klikSAFE.nl

Te huur; woning benedenverd.
te EDE. In centrum.
1 slaapkamer. Tel 06-14948171

Psychologenpraktijk
Brouwer

- Onderzoek
- Advies
- Begeleiding
- Behandeling

O.a.: ADHD · angst · burn-out · depressie
faalangst · fobie · gedragsproblemen
identiteitsproblemen · lichamelijke
spanningsklachten · negatief zelfbeeld
onzekerheid · opvoedingsproblemen
paniek · piekeren · PDD-NOS
relatieproblemen · slaapproblemen
somerheid · spanning · stress
syndroom van Asperger

Informatie en aanmelding via:

T 0180 - 42 69 55
E info@psychbrouwer.nl
I www.psychbrouwer.nl

Vestigingen in: Ridderkerk, Barneveld en Meteren

kina
begrafenisverzorging

D.W. Schipper J. Kooijman
010-458 31 12 0182-58 39 32
Capelle a/d IJssel Gouda

Dag en nacht bereikbaar

WIJ VERZORGEN ALLEEN BEGRAFENISSEN

Trouwplannen?
Kom dan ook naar Trouwideo op
DV 8 en 9 nov in Hoevelaken.
Bestel snel je kaarten
in de voorverkoop met korting op
www.trouwideo.nl

Begrafenisverzorging I. Janssen

Dag en nacht bereikbaar op
0113 - 33 09 36
06. 53 23 73 20

Dienstverlening in geheel
Zeeland

www.begrafenisverzorging-janssen.nl
Havikskruid 10, 4421 MN Kapelle

Wij verzorgen geen crematies

VAKANTIE in de BETUWE

Rust, ruimte en gezelligheid op
camping DE VIJVERHOF
in OMMEREN.
Kindvr, div act. Huurcaravan 4 pers,
vakantiewon. 10 pers.
Iets te vieren?
Kom dan naar de Vijverhof!
Wij verzorgen het graag voor u!
www.campingdevijverhof.nl
Tel. 0344 601973

Brengt al de tienden in het schathuis

€ 2,50

Een aansporing tot vrijgevigheid
Arthur W. Pink

Brengt al de tienden
in het schathuis

Een aansporing tot vrijgevigheid

Arthur W. Pink

Op basis waarvan beslissen wij waaraan wij onze liefdegaven geven?
Hoe bepalen wij welk deel van ons inkomen wij voor de dienst van
God bestemmen?

In deze brochure betoogt ds. Pink dat Gods Woord hierin leidend
moet zijn. De Heere heeft recht op een tiende van ons inkomen,
aldus de auteur. Als iedereen zich houdt aan Gods gebod in dezen, zal
dit bewaren voor veel financiële problemen. De Heere Zelf belooft er
Zijn zegen over: 'Beproeft Mij nu daarin, zegt de HEERE der
heirscharen, of Ik u dan niet opendoen zal de vensteren des hemels.'

Meer uitgaven op onze website en bij de boekhandel

www.ripepublishing.com - Tel. 0113 - 613 740 / 0341 - 251 351

Lectori Salutem

RECENT VERSCHENEN

L. Vogelaar

HET KOREN IS RIJP

Uit het leven van ds. F.J. Dieleman

Als een lopend vuurtje ging het bericht door het land: ds. Dieleman is omgekomen; zijn auto is gegrepen door een trein. Een diepingrijpende gebeurtenis: de predikant was nog maar 41 jaar; zijn vrouw bleef achter met negen kinderen. Nog geen zeven jaar was ds. F.J. Dieleman predikant geweest in de Gereformeerde Gemeenten. Hij zou van Yerseke naar Moerkapelle vertrekken. Plotseling was er nu echter een eind gekomen aan zijn dienstwerk.

In dit boek wordt zijn leven beschreven, vooral aan de hand van de herinneringen die zijn weduwe vertelde. Ze overleefde haar man ruim 58 jaar. In haar levensavond noteerde ze: 'Aanmerkt het werk Gods, dat krom schijnt voor de mens en toch recht is in Gods oog en tot Zijn eer.' Een ouderling uit Poortugaal schreef haar: 'De Heere wist wanneer 't koren geschikt was voor de inzameling.'

Geb. 307 blz. **24,90**

Met veel niet eerder gepubliceerd fotomateriaal.

Uitgeverij Boekhandel
GK Gebr. Koster
 Nairacstraat 17, 3771 AW Barneveld
 Tel. (0342) 41 69 86

www.gebrkoster.nl

Kees van Asselt

christelijke begrafenisondernemer

Johan Willem Frisolaan 4
 3931 KC Woudenberg
 m. 06 15 45 11 30

i. www.begrafenisondernemervanasselt.eu

Voor een stijlvolle begrafenis
 Wij verzorgen geen crematies
 Vraag GRATIS ons 'laatste wensen' boekje aan.

uitvaartzorg

G. Mulder

Wij zijn dag en nacht bereikbaar.
 Wij verzorgen alleen begrafenis.
 Werkzaam in Woudenberg en omstreken.

Schoolstraat 13 • 3931 HW Woudenberg
 06 28698755 • gmuldervanburg@kiksaf.nl

Wincoop
 veiligheidstrainingen

Trainingen voor o.a. kerken, scholen, verenigingen en andere identiteitsgebonden (zorg)instellingen
BEL OF MAIL GERUST VOOR ADVIES OF MEER INFO

Wincoop Veiligheidstrainingen B.V.
 Anthonie Fokkerstraat 45 B - 3772 MP Barneveld
 Telefoon (0342) 417 371 - Fax (0342) 417 286
 E-mail info@wincoop-vt.nl

BHV
 trainingen

(kinder)
EHBO
 trainingen

AED
 trainingen

Bekijk ons complete aanbod op www.wincoop-vt.nl

Annette van Maaren (Msc.)
 Reformatorisch Psycholoog

Haastrecht Oudewater
 Montfoort Gouda
 0348-558000 of 06-42504158
www.phhaastrecht.nl

Psychologische Hulpverlening

VAKANTIEHUISOPURK.nl

Landelijk gelegen nieuw
 vakantieverblijf te huur,
 max. 4 pers. Tel. 0527-687874

Orgelbouw Advies Commissie

een betrouwbare partner!

nieuwbouw • restauratie • overplaatsing • onderhoud

ook voor akoestische
 vraagstukken

Neem voor meer informatie
 contact op met
 Dhr. H. den Hollander
 Tel. (010) 435 44 35

Vereniging van
 Organisten der
 Gereformeerde
 Gemeenten

E.Treur
 Kroostweg 22
 3704 ED Zeist
 Telefoon 030 - 6924258
 Mobiel: 06 - 57315689
www.begrafenisondernemingtreur.nl
info@begrafenisondernemingtreur.nl

Begrafenisonderneming Treur

Wij verzorgen alleen begrafenis

**Reformatische
 Psychologenpraktijk
 Nederland**

Identiteitsbewust, Persoonlijk, Vertrouwelijk, Doelgericht

Wij bieden identiteit bewuste hulp aan
kinderen, jongeren en volwassenen met o.a.:

- Relatieproblemen
- Opvoedingsvragen
- Gedragsproblemen
- Traumatische ervaring(en)
- Gezinsproblemen
- Persoonlijke problematiek (zoals Depressie, Angst, Identiteitsvragen)
- Arbeidsproblemen
- Autisme Spectrum Stoornis

Voor meer informatie of aanmelding:

078 - 69 32 808

Adres: Plantageweg 5, 2951 GN Alblasterdam
info@rp nederland.nl www.rpnederland.nl

Begrafenisonderneming

H. de Jongh
 P.H. van der Leer
 D.D.E. Melieste

De Jongh

Voor een waardige en stijlvolle
 verzorging van alleen begrafenis.

Wij zijn dag en nacht persoonlijk bereikbaar.

Hardinxveld-Giessendam	0184 - 611154
Waardenburg	0418 - 652039
Werkendam	0183 - 701017
Papendrecht	078 - 6412740

www.begrafenisondernemingdejongh.nl

Agathos

- Nette hulp bij het huishouden voor vader?
- Beter omgaan met uw zoon met autisme?
- Weer een gezellige gezinsmaaltijd?
- Hulp bij het douchen voor uw moeder door een bekende verzorgende?
- Mantelzorgondersteuning?

Agathos is een reformatische organisatie en biedt zorg en hulp aan iedereen die dat nodig heeft.

(010) 26 40 777
www.agathos-thuiszorg.nl

Agathos is onderdeel van Lelie zorggroep (leliezorggroep.nl).

Fides

praktijk voor hulpverlening en diagnostiek

Een vertrouwd adres voor hulp aan kinderen, jongeren en volwassenen vanuit een Bijbelse visie.

Wij bieden o.a. hulp bij:

- Opvoedingsvragen
- Relatie- of werkproblemen
- Sombereheid, angst, piekeren
- Psychische klachten
- Gezinsproblemen
- Identiteits- en andere vragen

U kunt bij ons ook terecht voor psychologisch onderzoek, indicatieaanvragen en onderzoek, begeleiding en training van mensen met een verstandelijke beperking.

Bel voor informatie of aanmelding
Tel. 0342 - 41 99 77
Van Breugelplantsoen 1
3771 VM Barneveld
www.fideshulpverlening.nl

Voor een zorgzame begeleiding

KOSTER
Begrafenisonderneming

Barneveld,
Scherpenzeel e.o.
A. Koster

Telefoon: 033 277 0555

Kantoor: Stationsweg 411
3925 CD Scherpenzeel

Centraal nummer (24 uur):
033 277 0555

Dorst

BEGRAFENISVERZORGING

Molenpad 4
4696 BP Stavenisse
Telefoon: 0166 - 69 74 38
Mobiel : 06 -10 64 28 07
www.dorstbegrafeniszorg.nl

Wij verzorgen alléén begrafenissen

Alle nieuwe titels
www.deroeboeken.nl
078 - 6124081

Winst uit Verlies

Steun en troost vanuit
Gods Woord bij kanker!

Landelijke Contactdag Woerden

D.V. zaterdag 16 november 2013

Spreker prof. dr. T.M. Hofman

Meer Info & Opgave:

www.winstuitverlies.nl

of 0341-250434

0182 - 35 15 20
voor de Krimpenerwaard
Gouda & omstreken

Speksnijder Begrafenisverzorging
www.speksnijderbegrafenisverzorging.nl

begrafenisverzorging

Den Hollander

Begravenissen in Den Haag, Westland, Gouda, Rotterdam, Vlaardingen en omstreken.

Wij verzorgen alleen begravenissen.

Dag en nacht bereikbaar.

P.N. den Hollander
T. den Hollander

Tel. 010 - 4600509

www.begrafenisverzorgingdenhollander.nl

Psychologiepraktijk Van Pelt

*Behandeling van volwassenen
met psychische problemen*

Rozenhof 33-303 • 3311 JT Dordrecht
T 078-2000250 • E info@praktijkvanpelt.nl
www.praktijkvanpelt.nl

De Saambinder
Kerkelijk weekblad van de
Gereformeerde Gemeenten

Uitgave ten bate van de Emerituskas.

Hoofdredacteur:

ds. G.J. van Aalst

Bijdragen van medewerkers en boeken ter recensie aan:

ds. G.J. van Aalst,
Molendijk 136, 3286 BK Klaaswaal
tel. 0186-576990, fax 0186-575105
e-mail: gjvanaalst@kliksafe.nl

Redacteur: ds. C. Neele

Meditaties aan:

ds. C. Neele,
Egge 28, 3171 DE Poortugaal,
tel. 010-5017707
e-mail: c.neele@kliksafe.nl

Kerknieuws (m.u.v. beroepingswerk) en berichten aan:

redactie-secretaris: J.J. Verhage
Kloosplantsoen 131, 2985 SC Ridderkerk,
tel. 0180-420865, fax 0180-423583
E-mail: jj.verhage@kliksafe.nl

Aanlevertijd:

Uiterlijk woensdag 17.00 uur vóór de datum van verschijning van De Saambinder in de daarop volgende week.

Opgaven kerkdiensten en beroepingswerk aan:

Kerkelijk Bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: saambinder@cbgg.nl

Advertenties en familieberichten aan:

Drukkerij Verloop,
postbus 33, 2950 AA Alblasserdam
tel. 078-6912899, fax 078-6919536
e-mail: saambinder@verloop.nl

Advertenties dienen **uiterlijk donderdag** vóór de week van verschijning aangeleverd te zijn. Rouwadvertenties **uiterlijk maandagmorgen 9 uur**.

Advertenties € 1,05 per mm.
Familieberichten € 0,40 per mm.
Deze prijzen zijn excl. 21% btw.

Abonnementenadministratie

Adreswijzigingen enz. aan:
Kerkelijk Bureau Geref. Gemeenten,
postbus 608, 3440 AP Woerden,
tel. 0348-489900, fax 0348-483599,
e-mail: saambinder@cbgg.nl

Betalingen abonnementsgelden:

Postbanknr. 64327 t.n.v. De Saambinder-
abbonementen te Woerden.

Abonnementsprijzen (bij vooruitbetaling):
voor Nederland: € 12,00 per halfjaar
(te betalen per 1 april en 1 oktober);
voor het buitenland:
€ 24,- per jaar + extra portiekosten.
Canada \$ 115,-; USA \$ 115,-.

Correspondentieadres

Noord-Amerika:

Mr. A.M. Berman, P.O. Box 20188,
St. Catharines, ON L2M 7W7, Canada
e-mail: purlin@sympatico.ca

De redactie aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid betrefende de inhoud van de advertenties en de (recensies van de) aangekondigde boeken.

Tegels... als geen ander

Ook bij Kroon
TEGELOUTLET
veel keuze, vanaf
€ 3,95 / m²

Vloertegels en wandtegels
Meer dan duizend soorten
Vakkundig advies en gelegd
Vloerverwarming
Altijd scherpe prijzen

KROON
VLOEREN IN STEEN

Energieweg 8c, Meerkerk | tel. 0183-354225 | www.kroonvloereninsteen.nl

Handen van de kerk wereldwijd

MEDISCHE ZORG

Dominicaanse
Republiek

Nigeria

Papoea

Help mee!

- Organiseer een actie • Geef een gift
- Nodig ons uit voor een presentatie

SPONSOR
WORDEN?
Bel ons!

HANDEN VAN DE KERK
**Bijzondere
Noden**

GIRO 307447

DEPUTAATSCHAP TOT HULPVERLENING IN BIJZONDERE NODEN VAN DE GEREFORMEERDE GEMEENTEN

Houttuinlaan 7 • 3447 GM Woerden • T 0348 48 99 10 • E bijzonderenoden@cbgg.nl • I www.bijzonderenoden.nl

ZGG zoekt evangelisten voor Albanië en Guinee

Kijk voor meer informatie op www.zgg.nl/vacatures
of bel 0348 - 489 950. Reacties ontvangen we graag
voor 2 november 2013.

ZENDING GEREFORMEERDE GEMEENTEN